

**Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету**

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ
ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА**

**(на матеріалах Товариства з додатковою відповідальністю «Чернівецький
хімічний завод», м. Чернівці)**

Студента 2 курсу
денної форми навчання
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
спеціалізації «Облік і оподаткування»

Воронова
Максима
Олеговича

Науковий керівник:
к.е.н., доцент

Рилєєв
Сергій
Володимирович

Завідувач кафедри:
д.е.н., професор

Чорновол
Алла
Олегівна

Чернівці 2023

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Суть та форми технічного розвитку промислового підприємства	7
1.2. Моніторинг обліково-правового забезпечення технічного розвитку підприємства	15
Висновки за розділом 1	21
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНА ОБЛІКОВА СИСТЕМА В УПРАВЛІННІ ТЕХНІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	22
2.1. Організаційно-облікові засади інформаційного забезпечення управління технічним розвитком підприємства	22
2.2. Первинний та підсумковий облік інвестицій у технічний розвиток підприємства	27
2.3. Розкриття у фінансовій звітності інформації щодо інвестицій у технічний розвиток підприємства	34
Висновки за розділом 2	41
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ТЕХНІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА	43
3.1. Економічний аналіз технічного розвитку підприємства	43
3.2. Удосконалення облікового забезпечення управління технічним розвитком промислового підприємства	50
Висновки за розділом 3	56
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні під впливом повномасштабного військового вторгнення РФ на територію України, спостерігається поступове відновлення та адаптація підприємств хімічної, у т.ч. лакофарбової, промисловості до нових умов господарювання.

Як «стимулююча галузь» хімічна промисловість відіграє провідну роль в системі розробки інноваційних матеріалів та технологічних рішень для підтримки конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Серед сучасних проблем розвитку підприємств хімічної промисловості виділимо: масовані обстріли об'єктів енергетики та енергетичної інфраструктури України наприкінці 2022 р. та на початку 2023 р. завдали суттєвого негативного впливу бізнесу (хімічна галузь в середньому споживає 3964 ГВт-год. [117]); посилення міжнародної конкуренції; обмеженість доступу до ринків капіталу; необхідність впровадження інновацій тощо.

Особливого значення для підприємств хімічної промисловості в системі адаптації до змін бізнес-середовища та підвищення конкурентоспроможності галузі набуває техніко-технологічний розвиток, який забезпечується реалізацією об'єктів капітального інвестування, у т.ч. інноваційного характеру.

При цьому обліково-аналітична система виступає основою інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо обґрунтування політики, тактики та стратегії технічного розвитку промислових підприємств.

Питанням удосконалення обліково-аналітичного забезпечення технічним розвитком через систему капітального інвестування приділено праці як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, серед яких відзначимо: І.О. Бланка, С.Ф. Голова, В.А. Дерія, В.М. Дибби, З.В. Задорожного, Я.О. Ізмайлов, Я.Д. Крупки, Т.В. Майорової, Є.В. Мниха, А.М. Поддєрьогіна, М.С. Пушкара, Г.В. Савицьку, В.В. Сопка, І.Д. Фаріона, О.В. Фоміну, Я.В. Соколова, Р. Ентоні, Дж. Ріса, Е. С. Хендріксена та Б. Нідлза, Л.М. Фільштейна, Дж. Фостера та ін.

Зважаючи на значний добуток зазначених дослідників в сучасних умовах господарювання важливого значення набуває подальше удосконалення теоретичних, методологічних та організаційних аспектів обліково-аналітичного забезпечення управління технічним розвитком промислових підприємства. Зокрема це стосується деталізації робочого плану рахунків, таксономії показників фінансової звітності відповідно до норм МСФЗ та МСБО, імплементації законодавства ЄС у вітчизняну облікову практику, розробки методичних рекомендацій щодо обліку капітальних інвестицій тощо.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є систематизація та узагальнення теоретичних, методологічних (методичних) засад, а також розробка практико-організаційних рекомендацій щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління технічним розвитком підприємств сфери матеріального виробництва.

Досягнення мети передбачає виконання таких **завдань**:

- через призму дослідження праць науковців уточнити поняття «технічний розвиток», визначити його форми та напрями реалізації;
- провести критичний аналіз нормативної бази, яка регламентує загальні засади інвестиційно-інноваційної діяльності, обліку та відображення у звітності інформації щодо капітальних інвестицій в цілому та в розрізі їх складових елементів;
- проаналізувати організаційні, обліково-звітні та аналітичні засади інформаційного забезпечення управління технічним розвитком підприємства;
- охарактеризувати систему первинного та підсумкового облік капітальних інвестицій у технічний розвиток промислових підприємств;
- узагальнити порядок розкриття інформації щодо капітальних інвестицій у фінансовій звітності відповідно до норм НП(С)БО, МСФЗ та МСБО (таксономії показників фінансової звітності);
- дати оцінку складу, структури й динаміки капітальних інвестицій ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр.;

- на основні систематизації наукових досліджень розробити систему висновків та пропозицій щодо удосконалення облікового забезпечення управління технічним розвитком через реалізацію об'єктів капітального інвестування.

Об'єктом дослідження виступає процес бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності та фінансово-економічного аналізу в системі управління технічним розвитком через реалізацію об'єктів капітального інвестування на промислових підприємствах України.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методологічних, методичних та організаційно-практичних засад обліку та аналізу технічного розвитку на підприємствах хімічної промисловості.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою випускної кваліфікаційної роботи є науковий метод пізнання та системний, комплексний, диференційований підходи до вивчення економічних процесів, фундаментальні дослідження вітчизняних і зарубіжних учених з питань сутності та обліково-аналітичного забезпечення управління технічним розвитком промислових підприємств. Для реалізації поставлених у роботі завдань використовувалися такі методи та прийоми: системний підхід – при розкритті сутності поняття «технічний розвиток»; порівняння – при аналізі нормативно-правової бази інвестиційно-інноваційної діяльності та її обліково-звітних аспектів; комплексного і системного підходів – для дослідження стану та відповідності організації обліку потребам управління та чинному законодавству; статистичні методи – для оцінки складу, структури та динаміки капітальних інвестицій та джерел їх фінансування по Україні, Чернівецькій області та ТДВ "Чернівецький хімзавод" тощо.

Інформаційною базою дослідження виступили офіційні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Чернівецькій області, Закони України, Постанови Уряду, НП(С)БО, МСБО, МСФЗ, матеріали науково-практичних конференцій, праці вітчизняних та зарубіжних дослідників-науковців, електронні ресурси вільного доступу, обліково-звітні

дані, які характеризують фінансово-господарську діяльність ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр.

Наукова новизна одержаних результатів. За результатами виконання випускної кваліфікаційної роботи одержані наступні результати теоретичного та практичного спрямування, яким характерні елементи наукової новизни:

- уточнено поняття «технічний розвиток» як сукупність кількісно-якісних вимірюваних змін певної форми і типу, що відбуваються в технічній системі підприємства і призводять до підвищення або погіршення технічного рівня та показників ефективності функціонування підприємства;
- запропоновано аналітичні субрахунки щодо деталізації рахунків бухгалтерського обліку окремих об'єктів капітального інвестування та джерел їх фінансування, а також Проект Методичних рекомендацій щодо обліку капітальних інвестицій;
- узагальнено концептуальні засади відображення у звітності інформації щодо капітальних інвестицій відповідно до Таксономії показників фінансової звітності, норм МСФЗ та МСБО.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані та обґрунтовані у результаті проведених досліджень теоретичні положення та розроблені практичні рекомендації доповнюють теорію і практику бухгалтерського обліку та фінансово-економічного аналізу в системі інформаційного забезпечення управління технічним розвитком підприємства через об'єкти капітального інвестування в цілому та в розрізі її складових елементів: основні засоби, нематеріальні активи, інвестиційна нерухомість, малоцінні необоротні матеріальні активи тощо.

Структура та обсяг випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 59 сторінках друкованого тексту. Робота містить 41 таблицю, 20 рисунків та 13 додатків. Список використаних джерел налічує 117 найменувань на 13 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Суть та форми технічного розвитку промислового підприємства

В сучасних умовах господарювання, які характеризуються значним рівнем ризику та невизначеності, спричиненим повторним військовим вторгненням РФ на територію України, важливого значення набуває розробка та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Отже економічна ситуація, яка склалася у світі та в Україні, актуалізує необхідність пошуку нових напрямів підвищення ефективності функціонування підприємств, аналізу причин та факторів, що стримують їх розвиток.

Одним з основних факторів підвищення прибутковості діяльності та конкурентоспроможності підприємства виступає технічний розвиток.

Теорія технічного розвитку на макрорівні знаходиться на стадії розвитку, існує багато відкритих питань, пов'язаних з дослідженням взаємозв'язків та взаємозалежностей, що визначають траєкторію технічного розвитку підприємств хімічної промисловості.

Технічний розвиток, являючись базою для росту матеріального виробництва, підтверджено прямою та зворотною впливом соціально-економічних інститутів. На сьогодні недостатньо простого балансового рівняння між сукупним платіжним попитом та пропозицією. Виробник змушений завойовувати конкретного споживача у будь-якому доступному сегменті ринку або ринковій ніші. Попит становиться все більш гнучким, таким, що швидко змінюється, структурно витонченим за своїми споживчими цінностями та якостями [103, с. 113]. У зв'язку з цим особливого значення відіграє розробка оперативних, тактичних та стратегічних рішень щодо варіантів технічного розвитку, що враховують виробничі можливості промислового підприємства.

Розвиток є характерним для багатьох систем: економічних, соціальних, інформаційних, виробничих, а також, технічних.

Під технічною системою будемо розуміти сукупність функціонально взаємопов'язаних машин, апаратів, приладів, споруд, ручних знарядь праці, а також їх елементів: деталей, блоків, агрегатів, а також їх складні комплекси [57, с. 284].

Процес розвитку технічної системи підприємства називається технічним розвитком.

Сукупність трактувань терміну «технічний розвиток» вітчизняними та зарубіжними дослідниками наведено в табл. А1.

Аналіз визначень, які наведені в табл. А1 показують, що в економічній літературі найбільш поширеною є думка, що технічний розвиток це процес формування та вдосконалення техніко-технологічної бази підприємства, орієнтований на кінцеві результати його господарської діяльності за рахунок техніко-технологічних нововведень.

Більшість з цих визначень об'єднані думкою, що внаслідок певних перетворень технічна система підприємства має перейти на новий якісний рівень, в тому числі має поліпшитись технічний рівень виробництва, що являє собою ступінь розвитку засобів виробництва, і передусім, знарядь праці – інструментів, машин, механізмів, приладів, двигунів тощо, за допомогою яких здійснюється виробництво продукції з різним ступенем технологічності. В якості синтезуючого показника, що характеризує ступінь технічного розвитку, виступає, наприклад, показник техніко-організаційного рівня підприємства, що визначається окремими показниками технічного і організаційного рівнів підприємства [8, 28, 65].

Також всі автори погоджуються, що технічний розвиток має бути постійно зорієнтованим на підвищення ефективності виробництва та бути прогресивним, сприяти підвищенню якості продукції тощо.

Джерелом технічного розвитку будь-якого підприємства стають усі пріоритетні напрямки технічного прогресу на рівні підприємства, галузі,

держави тощо.

В більшості визначень технічного розвитку не враховано його форми. Наприклад, у визначені Олійник Л.Г., що визначає технічний розвиток, як процес переходу техніко-технологічної бази підприємства з якісного стану меншою мірою складності у якісний стан більшої ступеня складності; при цьому перехід з одного більш простого стану ступеня складності в більш високий якісний стан може мати еволюційний і революційний тип, враховано лише типи технічного розвитку [65]. Дане визначення розглядається в більш широкому контексті.

Так, Данилюк В.О. не погоджується із застосуванням категорії «техніко-технологічна база», оскільки не до кінця зрозумілим залишається склад такої бази. На його погляд, більш коректним замість даної категорії є вживання словосполучення «технічна система», склад якої було чітко визначено вище [19].

Виявивши спільні моменти і розбіжності різних поглядів на поняття «технічний розвиток», можна виокремити декілька концепцій технічного розвитку: концепція, згідно якої основу технічного розвитку підприємства складає техніко-технологічна база підприємства; концепція, згідно якої в основі процесу технічного розвитку є розвиток основних засобів підприємства; концепція, згідно якої в процес технічного розвитку, окрім основних засобів, включено розвиток основного і допоміжного персоналу підприємства; комплексна концепція технічного розвитку, згідно якої під технічним розвитком розуміємо розвиток основних засобів, технології, персоналу і виробничого процесу. На наш погляд, в сферу охоплення технічного розвитку слід включати систему управління підприємства в цілому, і управління технічним розвитком зокрема. Проте, основою технічного розвитку, виступає розвиток основних засобів, як основної складової трансформаційного процесу промислового підприємства [23, с. 17-18].

Узагальнюючи вищезазначене, на наш погляд, технічний розвиток підприємства – це сукупність кількісно-якісних вимірюваних змін певної форми і типу, що відбуваються в технічній системі підприємства і призводять

до підвищення або погіршення технічного рівня та показників ефективності функціонування підприємства.

Технічний розвиток викликає зміни техніко-організаційного рівня підприємства.

Найбільш поширеною, серед дослідників є думка, що техніко-організаційний рівень підприємства характеризується ступенем досконалості використовуваних на підприємстві засобів виробництва, методів його організації та управління виробництвом. Зростання техніко-організаційного рівня підприємства передбачає зниження трудомісткості виготовлення продукції і більш ефективного використання всіх його ресурсів.

Техніко-організаційний рівень підприємства – це кількісний та (або) якісний показник комплексного характеру, який включає технічну і організаційну компоненти. Він являє собою ступінь відповідності технології, обладнання та організації виробничих процесів вимогам функціонування технічної системи; сукупність можливостей: наявність сучасної технології, обладнання, підготовлених кадрів, необхідних ресурсів, що забезпечують функціонування і стратегічний розвиток підприємства.

Технічний розвиток поділяється на два типи:

- еволюційний;
- революційний (проривний).

Еволюційний тип означає, що існуюче обладнання вдосконалюється, модернізується, оновлюється за окремими операціями комплексно. Але технологія та зміст операцій при цьому не змінюється. Від цього виникають зрозумілі обмеження еволюційного типу технічного розвитку – це певні поліпшення результатів застосування обладнання. Причому, впровадження нового сучасного обладнання дає підприємству найбільші перспективи для технічного розвитку. Навпаки, використання застарілого обладнання, що практично вичерпало свій потенціал призводить до старіння технічної системи підприємства. Отже, очевидно, існує певний оптимум еволюції обладнання, бо є межа витрат, при яких результати модернізації дорівнюватимуть витратам.

Подальші витрати на модернізацію будуть приводити лише до збитків [23, с. 19].

Революційний тип означає, що існуюче обладнання замінюється більш прогресивним. Ця зміна потребує значних витрат, які окупаються значно довше, ніж при еволюційних змінах. Але революційний розвиток несе у собі принципово нові можливості в роботі обладнання. Тому вони мають вищий технічний потенціал, який необхідно максимально використати, інакше витрати на обладнання можуть і не окупитись [34].

Зрозуміло, що революційний тип розвитку з часом переходить в еволюційний. Причому, для різних підприємств одні й ті ж технічні нововведення можуть призводити до технічного розвитку або еволюційного, або революційного типу, це залежить від рівня їх технічної системи на момент впровадження нового обладнання.

В різні періоди та в різних ситуаціях саме підприємство обирає тип технічного розвитку, який більше сприятиме зростанню ефективності діяльності підприємства.

Технічний розвиток є циклічним і складається з наступних фаз:

Фаза 1 – технічне нововведення, технічний підйом, поліпшення якості, зменшення собівартості, збільшення прибутку.

Фаза 2 – забезпечення стійкого розвитку підприємства в умовах використання наявної технології.

Фаза 3 – характеризується відставанням технічної системи підприємства від технічних нововведень, підприємство входить у стан «економічної депресії», який вимагає подальших технічних змін [35, с. 214].

Тривалість такого циклу в цілому та його окремих фаз залежить від багатьох зовнішніх (стан економіки, інноваційна політика держави, стан конкурентів, постачальників, покупців) та внутрішніх факторів (стан персоналу, стан основних засобів підприємства, динаміка обсягів виробництва, швидкість адаптації до змін тощо). За відповідних умов цикл повинен повторюватись (еволюційний чи революційний тип розвитку) [101].

Технічний розвиток як об'єкт управління включає різні форми, що забезпечують відтворення основних засобів: від доозброєння до розширення і нового будівництва. Неоднозначне визначення взаємозв'язків окремих форм відтворення основних засобів обумовлюють недостатність врахування особливостей кожної з них, що ускладнює управління процесом технічного розвитку. На наш погляд, форми відтворення основних засобів, як елемента технічної системи підприємства, ототожені з формами технічного розвитку.

Тому є доцільною чітка класифікація форм технічного розвитку у взаємозв'язку з формами відтворення основних засобів. Класифікаційною ознакою є спосіб відтворення основних засобів. Згідно цієї класифікації форми технічного розвитку можуть бути поділені на дві групи: підтримка виробництва (просто відтворення) і розвиток виробництва (інші форми).

У відповідності з класифікаційною схемою основні форми технічного розвитку можна визначити таким чином:

1. Просте відтворення (оновлення) – заміна фізичного зношеного устаткування новим устаткуванням, аналогічним за технічними і економічними параметрами.

2. Доозброєння – додаткове оснащення устаткуванням ідентичного технічного рівня [19, с. 48].

3. Модернізація – поліпшення конструкції діючого устаткування з метою підвищення його технічного рівня з врахуванням останніх технічних досягнень [1, с. 8; 15; 28, с. 95].

4. Технічне переозброєння – здійснення комплексу заходів щодо підвищення техніко-організаційного рівня окремих виробництв, цехів і дільниць на основі впровадження передової техніки і технології, організації виробництва, його механізації і автоматизації, модернізації і заміни застарілого і фізично зношеного устаткування новим, більш продуктивним, а також вдосконалення допоміжного і обслуговуючого виробництва. Технічне переозброєння, як правило, здійснюється без розширення та перепланування виробничих площ [68, с. 48; 102, с. 102; 109, с. 77; 110].

5. Реконструкція – перепланування існуючих цехів і об'єктів основного, допоміжного і обслуговуючого призначення, як правило, без розширення наявних будівель і споруджень основного призначення. Також перепланування пов'язане з вдосконаленням виробництва, підвищенням техніко-організаційного рівня на основі досягнень технічного прогресу і здійснюється за комплексним проектом реконструкції всього підприємства в цілях збільшення виробничих потужностей, поліпшення якості, зміни номенклатури продукції і підвищення ефективності виробництва в основному без збільшення чисельності працівників при одночасному поліпшенні умов їх праці і охорони довкілля. Перепланування виробничих площ може здійснюватись тимчасово(для виконання окремих завдань, проектів) або на постійній основі [15].

6. Розширення – будівництво подальших черг підприємства, додаткових виробництв на підприємстві, а також будівництво нових і розширення існуючих окремих цехів основного, допоміжного і обслуговуючого призначення на території підприємств (або прилеглих до них майданчиках), з метою створення додаткових або нових виробничих площ [8; 10, с. 71; 19, с. 48].

7. Нове будівництво – будівництво підприємств, будівель, споруд, здійснюване на нових площах, що передбачає введення нових виробничих потужностей [10, с. 72].

Нами було доповнено дану класифікацію ще однією важливою, з нашої точки зору, формою технічного розвитку – технологічними проривами.

8. Технологічні прориви – це процес або сукупність процесів в рамках революційного типу розвитку, які призводять до докорінних змін у технології та організації виробництва, що сприяє значному підвищенню показників ефективності діяльності підприємства і призводять до переходу технічної системи підприємства на вищий якісний рівень [19, с. 49].

На наш погляд, появи технологічного прориву передуює поява нової технології, яка в свою чергу вимагає від підприємств докорінної модернізації або перебудови всієї технічної системи. Така перебудова може бути здійснена

також шляхом застосування таких прогресивних видів технічного розвитку як реконструкція або технічне переозброєння, проте технологічний прорив на відміну від них передбачає використання якісно нового обладнання конкретним підприємством, яке може дати поштовх для докорінних змін у технічній системі інших споріднених підприємств.

Капітальний ремонт, як форму технічного розвитку, не можна розглядати, оскільки він не відповідає необхідній умові розвитку, а саме, не призводить до зміни якості технічної системи господарюючого суб'єкта у виробничій сфері.

Розглянуті форми технічного розвитку виступають основними компонентами процесу розвитку технічної системи підприємства. Більш прості форми, здійснювані, як правило, в коротші терміни, можуть входити в більш складні, як елементи. Так, технічне переозброєння виробництва може включати модернізацію устаткування, а розширення – реконструкцію виробництва.

Вибір і застосування певної форми технічного розвитку вимагають від підприємства побудови програми дій для реалізації технічних змін з врахуванням виконавців, ресурсів, строків, конкурентних переваг технічної системи.

У процесі управління технічним розвитком підприємства реалізуються як загальні, так і спеціальні функції зазначені (табл. А2).

Розглянемо деякі функції в системі обліково-аналітичного забезпечення управління технічним розвитком промислового підприємства.

Облік виконання плану технічного розвитку підприємства забезпечує: отримання та узагальнення даних про виконання заходів з технічного розвитку підприємства; отримання та узагальнення даних про використання фінансових і матеріальних ресурсів, що витрачаються на виконання робіт з технічного розвитку підприємства; групування і узагальнення даних про виконання плану технічного розвитку для проведення аналізу і коригування інших планів; контроль виконання плану технічного розвитку.

Аналіз виконання плану технічного розвитку підприємства повинен проводитися з метою встановлення та оцінювання техніко-організаційного

рівня підприємства. Реалізація даної функції полягає в зіставленні і порівнянні даних про прогресивність застосовуваної техніки, ступеня механізації і автоматизації виробництва, технічної та енергоозброєності праці, прогресивності застосовуваних технологічних процесів, економічної ефективності заходів по впровадженню нової техніки, винаходів, рацпропозицій та заходів, спрямованих на вдосконалення організації виробництва та управління підприємством.

1.2. Моніторинг обліково-правового забезпечення технічного розвитку підприємства

Господарська діяльність переважної більшості українських промислових підприємств характеризується значним ступенем зношеності виробничих потужностей, низькими темпами оновлення основними виробничими засобами і потребує залучення й укладання значних інвестиційних ресурсів у техніко-технологічне переозброєння виробництва відповідно до світових стандартів. Упровадження сучасних технологій, у свою чергу, сприятиме підвищенню рівня інноваційних перетворень, модернізації виробничих потужностей, зростанню обсягів конкурентоспроможної продукції.

При цьому, важливого значення у процесі реалізації технічного розвитку підприємства відіграє нормативно-правове регулювання, особливо у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності.

Моніторинг нормативно-правової бази показав, що в Україні затверджено досить значну кількість правових актів, які регулюють технічний (інноваційно-інвестиційний) розвиток суб'єктів господарювання, серед яких чільне місце посідає нормативно-правова та методична база реалізації, обліку та аналізу капітальних інвестицій. Тобто капітальні інвестиції виступають проміжною

ланкою, або точніше формою реалізації технічного розвитку промислового підприємства (рис. Б1, табл. Б1).

При цьому, основними, після Конституції України, в системі стимулювання та регулювання технічного розвитку промислових підприємств, є Закони, Кодекси та інші нормативно-правові акти:

1. Кодекси: Господарський, Податковий, Бюджетний, Митний тощо.
2. Закони України: Про інвестиційну діяльність, Про інноваційну діяльність, Про режим іноземного інвестування, Про інститути спільного інвестування, Про ратифікацію Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами, Про наукову і науково-технічну діяльність, Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки, Про фінансовий лізинг, Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні, Про екологічний аудит тощо.
3. Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності тощо.

Враховуючи форми технічного розвитку можна стверджувати, що нормативно-правове обліку безпосередньо пов'язане з методологічними засадами бухгалтерського та податкового обліку, а також розкриття у звітності інформації щодо капітального будівництва, придбання (створення) основних засобів, їх капітального ремонту тощо (рис. Б1).

У міжнародній практиці облік та звітність інвестиційної діяльності підприємства регламентується низкою стандартів, а саме: МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів», МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу», МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» тощо, проте переважна їх більшість визначає особливості фінансового інвестування у монетарні активи.

Зокрема, МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» зазначає, що інвестиційною є діяльність від придбання і продажу довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів. Проте

визначення «капітальних інвестицій» у міжнародних стандартах обліку відсутнє взагалі. Разом із тим, є ціла низка документів, які регламентують порядок розкриття інформації в обліку та звітності щодо здійснення господарських операцій, пов'язаних із об'єктами капітального інвестування: інвестиційною нерухомістю, капітальним будівництвом, основними засобами, нематеріальними активами, довгостроковими біологічними та кваліфікаційними активами тощо (табл. Б1).

МСБО 16 «Основні засоби» розкриває інформацію про стан інвестицій в основні засоби та зміни, що відбуваються у таких інвестиціях [52]. Але у стандарті немає рекомендацій щодо облікового визнання інвестицій капітальними, відсутня у ньому й відповідь на запитання, яким чином слід відображати у бухгалтерському обліку витрати на капітальний ремонт об'єкта основних засобів. За МСБО 16 подальші витрати, пов'язані з об'єктом основних засобів, додаються до вартості необоротного активу, якщо існує ймовірність одержання майбутніх економічних вигід та їх можна вірогідно оцінити. При цьому витрати на періодичне обслуговування об'єкта не відображаються у балансовій вартості об'єкта основних засобів.

У МСБО 38 «Нематеріальні активи» чітко не визначено, що придбані або створені нематеріальні активи є об'єктами капітального інвестування. Окрім того стандартом прописано, що подальші видатки (понесені після первісного визнання придбаного нематеріального активу) лише в рідкісних випадках визнаються у балансовій вартості активу. Як правило, такі видатки знаходять своє відображення у прибутку чи збитку в тому періоді, коли вони понесені, оскільки їх важко відокремити від видатків на розвиток бізнесу в цілому [53].

Відповідно до МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість» нерухоме майно визнається інвестиційним, якщо утримується власником або орендарем за договором фінансової оренди для отримання орендних платежів або збільшення вартості капіталу, а не з метою продажу, використання у виробництві чи при постачанні товарів, при наданні послуг чи для адміністративних цілей [54]. Тобто нерухомість вважається інвестиційною, якщо вкладення здійснюються в

засоби з метою надання в оренду.

МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами», що прийшов на зміну раніше діючого МСБО 11 «Будівельні контракти», не розглядає питання від виконання договорів з клієнтами, пов'язаних із МСБО 16 «Основні засоби» або МСБО 38 «Нематеріальні активи». Будівництво стандарт розглядає не як складову капітального інвестування (для замовника), а як звичайну діяльність підрядника.

МСБО 41 «Сільське господарство», який хоч і стосується біологічних активів, проте не застосовується до основних об'єктів капіталовкладень – землі, багаторічних насаджень, основного стада, нематеріальних активів, пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю. Зазначені об'єкти регламентуються основними положеннями МСБО 16 «Основні засоби» та МСБО 38 «Нематеріальні активи».

Таким чином, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку не визнають капітальні інвестиції окремими об'єктами бухгалтерського обліку та не дають деталізованої інформації про їх елементи, а розглядають їх як передумову та складову формування первісної вартості об'єкта під час будівництва, виготовлення, придбання або поліпшення матеріального чи нематеріального довгострокового активу внаслідок інвестування.

Переважна більшість вітчизняних нормативно-правових документів з відображення капітальних інвестицій в обліку та звітності підкреслює їх «незавершеність». Капітальна інвестиція, набуваючи ознак «завершеності» об'єкта, переходить до первісної вартості активу, прийнятого на баланс. Зазначений принцип відображення капітальних інвестицій закріплений і у НП(С)БО 31 «Фінансові витрати», який до кваліфікаційних активів зараховує: незавершені капітальні інвестиції; будівництво приміщень, будинків, споруд, виготовлення та монтаж устаткування, розробку нематеріальних активів, вирощування багаторічних насаджень, що тривають; незавершені добудову, реконструкцію, реставрацію та інше поліпшення інвестиційної нерухомості тощо. Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку фінансових

витрат підкреслено, що капіталізація фінансових витрат припиняється після завершення робіт зі створення кваліфікаційного активу, а саме – після введення в експлуатацію основних засобів забудовником; введення в експлуатацію основних засобів і нематеріальних активів, які створювались на підприємстві; завершення підрядником виконання робіт за будівельним контрактом тощо.

Таким чином, ознака «незавершеності» капітальних інвестицій свідчить про незакінченість господарської операції та неоприбуткування об'єкта капіталовкладень на визначену дату.

Ще одна категорія, що систематично використовується у законодавстві для визнання капітальних інвестицій, є «витрати» на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів.

Проте деякі науковці вважають недоречним застосування терміну «витрат» у капітальному інвестуванні. У НП(С)БО 16 «Витрати» визначено як зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу [61]. Капітальні інвестиції, на відміну від поточних витрат, здійснюються на підприємстві з метою створення чи поліпшення активів, використання яких у майбутньому приведе до отримання економічних вигод, приросту капіталу. Витрачені цінності (грошові, нематеріальні, майнові, трудові тощо) формують первісну вартість об'єкта капітальних інвестицій і надалі капіталізуються, оскільки вартість введених в експлуатацію необоротних активів поступово зараховується до складу витрат підприємства у розмірі нарахованої амортизації впродовж терміну їх корисного використання.

Разом з тим, ті затрати, що не підлягають подальшій капіталізації, наприклад, ремонти для підтримки об'єкта основних засобів у робочому стані й отримання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання, накопичуються у складі витрат підприємства. Якщо ж проведені ремонтні роботи або інші поліпшення спрямовані на підвищення техніко-економічних можливостей об'єкта та збільшують економічні вигоди (навіть шляхом збільшення очікуваного строку корисного використання об'єкта, у

який інвестуються кошти, або за рахунок збільшення кількості, якості продукції, послуг, що випускаються таким об'єктом), тоді це – капітальні інвестиції, а не витрати

Питання технічного розвитку (капітального інвестування) завжди було, є та буде актуальним напрямом досліджень науковців, особливо в інформаційній підтримки прийняття управлінських рішень, а також імплементації норм ЄС у вітчизняну обліку, аналітичну та інвестиційно-інноваційну сфери.

Окремим аспектам обліково-аналітичного забезпечення управління технічним розвитком з врахуванням галузевих особливостей присвячено дисертації: Гавриовського О.С. (житлобудівні підприємства, 2008) [13], Гончаренко О.О. (швейна промисловість, 2005) [14], Грицюк Н.О. (хімічна промисловість, 2015) [17], Зінкевич О.В. (автотранспортні підприємства, 2015) [31], Шевлюги О.Г. та Стельмах Х.П. (машинобудівні підприємства, 2015 та 2018 відповідно) [112, 91], Яцунська О.С. та Ізмайлова Я.О. (промислові підприємства, 2016 та 2018 відповідно) [116, 33], Снеткової А.В. (олійно-жирова промисловість, 2021) [97] тощо.

У табл. Б1 наведено основні напрямки, які розглядаються дослідниками у сфері обліку технічного розвитку (капітального інвестування) з врахуванням обліково-аналітичного забезпечення управління формування та використання матеріально-технічної бази підприємства.

Проведений аналіз спеціальної літератури (табл. Б2 та Б4) показав, що у більшість праць дослідників присвячена висвітленню нормативно-правової бази, стану капітального інвестування, галузевим особливостям, а також удосконаленню обліково-аналітичного забезпечення управління технічним розвитком суб'єктів господарювання.

Більш детальний аналіз нормативно-правової бази та спеціальної літератури, що стосується обліково-аналітичного забезпечення управління технічним розвитком суб'єктів господарювання наведено в табл. Б1-Б4.

Висновки за розділом 1

В результаті узагальнення теоретико-методичних засад обліково-аналітичного забезпечення управління технічним розвитком промислового підприємства, моніторингу нормативної бази та спеціальної літератури, можна зробити наступні висновки:

1. Технічний розвиток підприємства відображає процес формування та удосконалення техніко-технологічної бази підприємства. Його можна розділити на дві форми: перша – сприяє підтриманню техніко-технологічної бази підприємства (заміна спрацьованого устаткування новим, такого ж самого технічного рівня; технічне доозброєння підприємства); друга сприяє розвитку техніко-технологічної бази (модернізація; технічне переозброєння, реконструкція, розширення; нове будівництво).
2. Розвиток техніко-технологічної бази підприємства здійснюється за допомогою впровадження і застосування новацій та інновацій на підприємстві. Отже, організація процесу технічного розвитку повинна розглядатися як складова інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства.
3. У нормативно-правовій базі України відсутнє поняття «технічний розвиток», а наведено лише його форми (переозброєння, доозброєння, модернізація, розширення нове будівництво) та форму реалізації через здійснення капітальних (реальних) інвестицій.
4. Спеціальна література, що стосується планування, управління та аналізу у більшості випадків призначення категоріям «технічний розвиток», «матеріально-технічна база» та «капітальні інвестиції». В дослідженнях, що стосуються облікових аспектів, переважно висвітлюються витрати на придбання основних засобів, їх капітальний та поточний ремонт.
5. Дослідження науковці, зокрема при виконанні дисертаційних робіт, стосуються насамперед удосконаленню обліково-аналітичного забезпечення управління технічним розвитком суб'єктів господарювання з врахуванням їх галузевих особливостей (видів економічної діяльності).

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНА ОБЛІКОВА СИСТЕМА В УПРАВЛІННІ ТЕХНІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-облікові засади інформаційного забезпечення управління технічним розвитком підприємства

Організація управлінської діяльності щодо формування, відтворення та використання технічної бази підприємства, базується на чіткій уяві про структуру керованої підсистеми, взаємодії її складових частин і зв'язку із зовнішнім середовищем функціонування. Управління, за своєю сутністю, є інформаційним процесом і передбачає наявність замкнутого інформаційного контуру, що формується у системі прямих та зворотних зв'язків, які існують між підсистемою управління та управляючою [93, с. 309].

Отже, розглянемо спочатку структуру керованої системи, а саме Товариства з додатковою відповідальністю "Чернівецький хімічний завод", історія якого розпочата ще у минулому столітті, а саме у 1924 р.

Юридична адреса ТДВ "Чернівецький хімзавод" Україна, 58025, м. Чернівці, вул. Ярослава Мудрого, 35 [105].

Організаційна структура управління, види економічної діяльності, асортимент продукції, а також аналіз зовнішнього бізнес-середовища підприємства наведено на рис. В1-В3.

Метою створення будь-якої комерційної структури є отримання чистого прибутку, який у свою чергу виступає одним з джерел фінансування технічного розвитку підприємства. Аналіз фінансових результатів діяльності ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр. наведено в табл. В1.

Оцінюючи склад та динаміку фінансових результатів ТДВ "Чернівецький хімзавод" (табл. В1) констатуємо факт зниження прибутковості діяльності протягом 2020-2021 рр., що підкреслюється зменшенням чистого та операційного прибутку на 2835 тис. грн. або на 21,5 % та на 2489 тис. грн. або на 21,6 % відповідно. При цьому відбулося збільшення обсягів валового

прибутку на 2874 тис. грн. або на 11,7 %.

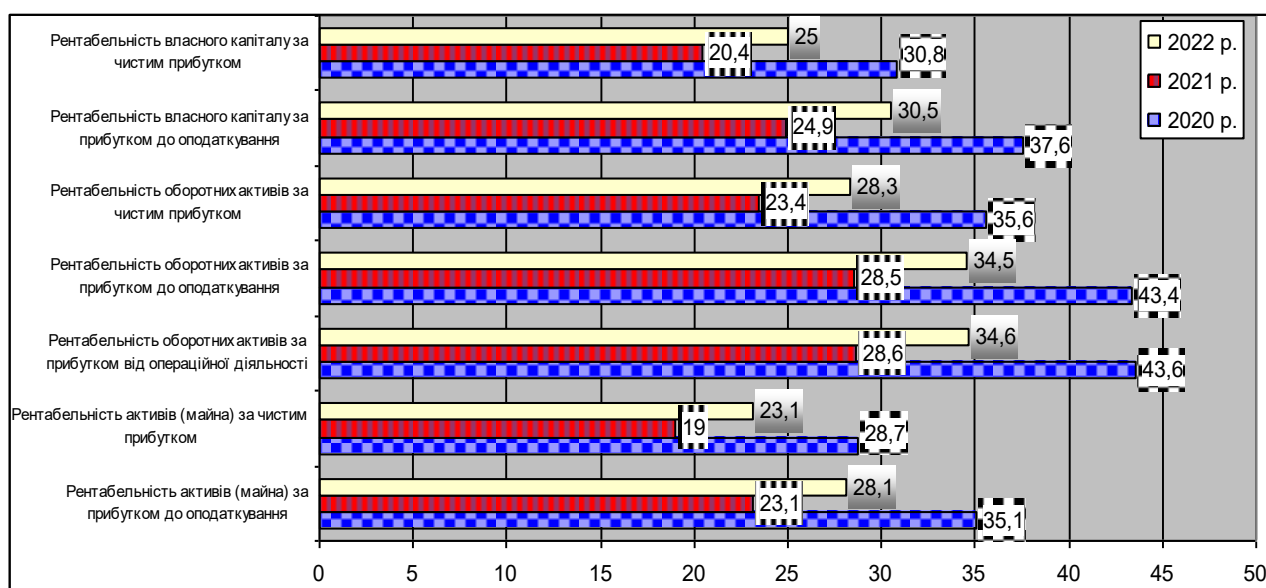
У той час, як протягом 2021-2022 рр. відбулися зворотні зміни, а саме валовий прибуток зменшився на 276 тис. грн. або на 1 %, а операційний та чистий прибутки зросли на 5629 та 4616 або на 44,5 та 44,6 % відповідно.

Але констатуємо факт зменшення обсягів доходів від реалізації продукції, товарів та послуг у 2022 р. в порівнянні з 2021 р. на 7807 тис. грн. або на 9,9 %. Таким чином, підвищення прибутковості діяльності пояснюється лише зростанням обсягів інших операційних доходів (в цілому на 8760 тис. грн. або на 116,4 %) внаслідок позитивної курсової різниці (збільшилися доходи на 9251 тис. грн. або на 237,9 %) щодо раніше укладених контрактах з іноземними контрагентами.

Отже обсяги діяльності у контексті повномасштабного вторгнення росії 24 лютого 2022 р. по ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом 2021-2022 рр. в натуральних одиницях значно зменшилися.

В цілому ж чистий прибуток по ТДВ "Чернівецький хімзавод" у 2022 р. в порівнянні з 2020 р. зріс на 1781 тис. грн. або на 13,5 %.

Разом з аналізом фінансових результатів діяльності проводиться оцінка рентабельності, ділової активності та фінансового стану компанії (рис. 2.1, табл. В2-В6).

Рис. 2.1. Склад та динаміка показників рентабельності по ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр. (ресурсний підхід)

Дані рис. 2.1 та табл. В2 показують, що по ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом 2020-2021 рр. відбувалося зниження, а у 2022 р. в порівнянні з 2021 р. навпаки підвищення, ефективності використання фінансово-майнового потенціалу, що підтверджується зменшенням/зростанням значень всіх показників рентабельності.

Оскільки в основу показників рентабельності промислового підприємства у фінансову аналізі покладено саме чистий прибуток (збиток) та фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток, збиток), то коливання показників рентабельності пояснюються зміною прибутковості бізнесу підприємства.

Що стосується ділової активності (табл. В3), то на відміну прибутковості, протягом 2020-2021 рр. спостерігається її підвищення, а протягом 2021-2022 рр. навпаки зниження. І знову це пояснюється скороченням діяльності (обсягів реалізації продукції, товарів, робіт та послуг).

Вплив запровадження воєнного стану внаслідок російського вторгнення вплинув на всі суб'єкти господарювання, на когось більше, на когось менше. Але незважаючи, що Чернівецька обл. маже не зазнала обстрілів, в цілому падіння ВВП, погіршення платоспроможності, розрив логістичних систем вплинуло у на ТДВ "Чернівецький хімзавод". Це підкреслюється збільшенням періодів операційного та фінансового циклів по досліджуваному підприємству у 2022 р. в порівнянні з 2021 р. на 55,7 та 45,1 дні або на 39,1 та 36,4 %.

Таким чином, керівництву підприємства необхідно заново відбудувати логістичні ланцюжки постачання сировини, матеріалів, тари та тарних матеріалів, а також шукати нові ринки збуту.

Зазначимо, що підприємство не відсторонилося від загальноукраїнської трагедії й активно допомагає силовим структурам продукцією, авто, грошами.

Проведені розрахунки (табл. В4-В7) показали, що ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом 2020-2022 рр. знаходиться у відмінному фінансову стані, що підтверджується значеннями відповідних коефіцієнтів, абсолютною фінансовою стійкістю (тип) та абсолютно ліквідним балансом тощо.

Соціальні та економічні процеси на підприємствах промисловості, зокрема лакофарбової, тісно пов'язані зі становленням економіки інноваційного типу. Перехід до постіндустріального суспільства та прискорення глобалізаційних та інтеграційних процесів світової економіки спонукає до приведення національної системи бухгалтерського обліку у відповідність до вимог МСБО та МСФЗ.

Відтак особливої актуальності набуває удосконалення конкретних методик й рекомендацій на теоретичному та практичному рівнях з облікового відображення технічного розвитку підприємства.

Формування системи бухгалтерського обліку, основою якої є релевантна інформація про об'єкти, які забезпечують технічний розвиток підприємства (капітальні інвестиції), має чітко враховувати сучасні умови та тенденції господарювання. Тож точність ідентифікації та достовірність облікової оцінки є процедурами, від яких залежить вартість активів, їх облікове відображення у відповідних регістрах, потреба в амортизації та ринкова вартість підприємства.

Посилення вагомості інформації, яка ускладнюється різними її вимірами (технологічними, інноваційними, інтелектуальними, комунікативними) та є основою при формуванні конкурентних переваг підприємства, ускладнює наявні процедури обліку.

Завдання, які стоять перед обліком об'єктів капітального інвестування, які забезпечують технічний розвиток підприємства, наведено на рис. Г1.

Організація бухгалтерського обліку – це система впорядкованих дій зі створення системи бухгалтерського обліку, що включає складання облікових регістрів та первинних носіїв облікової інформації, облікову політику підприємства, організацію облікового процесу [40, с. 6].

Форми організації та основні аспекти побудови бухгалтерського обліку на підприємстві відповідно до чинного законодавства наведено на рис. Г2-Г3.

На ТДВ "Чернівецький хімзавод" створено відділ обліку, фінансів та статистики (рис. В1) на чолі з головним бухгалтером. Загальний штат відділу – сім бухгалтерів та головний бухгалтер. При цьому облік капітальних

інвестицій, нематеріальних активів, основних засобів, їх руху, зносу та капітального ремонту – заступник головного бухгалтера.

Облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [68].

Узагальнення основних положень, які стосуються обліку капітальних інвестицій, що забезпечують технічний розвиток підприємства, відповідно до Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємств [], а також тих, як безпосередньо наведені у Наказі «Про облікову політику» ТДВ "Чернівецький хімзавод" (дод. Д1), зображено на рис. Г4-Г5.

Аналіз Наказу "Про облікову політику" (дод. Д1) ТДВ "Чернівецький хімзавод" показав, що не всі елементи, які стосуються обліку об'єктів капітального інвестування розкрито. Зокрема не зазначено: порядок формування первісної вартості основних засобів та нематеріальних активів, метод складання Звіту про рух грошових коштів (на підприємстві складається за прямим методом), систему первинних документації щодо обліку оприбуткування (введення в дію) об'єктів основних засобів та нематеріальних активів, а також вартісне розмежування основних засобів та інших необоротних матеріальних активів (відповідно до Податкового кодексу України вартісний критерій з 23.05.2020 р. становить 20000 грн.).

Облік на ТДВ "Чернівецький хімзавод" ведеться за автоматизованою формою з використанням програмного продукту «Акцент» версії 7.0. Для обліку об'єктів, які забезпечують технічний розвиток підприємства, використовуються наступні облікові реєстри:

1. Журнал-ордер № 3 – облік надходження об'єктів капітального інвестування (рис. Г6).
2. Журнал-ордер № 4 – облік введення об'єктів капітального інвестування в експлуатацію (рис. Г7).
3. Журнал-ордер № 5 – облік витрат на капітальне будівництво (господарський спосіб).

4. Головна книга по рахунку (субрахунках) 15 «Капітальні інвестиції» (рис. Г8-Г10).

При журнальній формі обліку для обліку капітальних інвестицій використовують:

1. Журнал №3, а саме Розділ I «Облік розрахунків за товари, роботи, послуги, інших розрахунків і резерву сумнівних боргів» (за кредитом рахунків 63, 64, 685), Відомість 3.3 «Відомість аналітичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками» та Відомість 3.6 «Відомість аналітичного обліку розрахунків з бюджетом» (рахунок 641/ПДВ тощо).
2. Журнал № 4, а саме Розділ II «Облік капітальних та фінансових інвестицій та інших необоротних активів» (за кредитом рахунку 15), Відомість 4.1 «Відомість аналітичного обліку капітальних інвестицій».

Зважаючи на форму обліку (журнальна, журнально-ордерна, книжково-журнальна), програмного забезпечення автоматизації облікових робіт (1С: Підприємство, Акцент, Парус тощо), а також галузеві особливості (сільське та лісове господарство), узагальнення інформації щодо об'єктів капітального інвестування може відбуватися й в інших регістрах синтетичного та аналітичного обліків.

2.2. Первинний та підсумковий облік інвестицій у технічний розвиток підприємства

Розглядаючи необоротні активи як об'єкти інвестування у технічний розвиток, важливо спиратися на сутнісні особливості кожної із фаз життєвого циклу інвестиційної діяльності підприємства, кожний з яких виступає тим підґрунтям, яке формує єдину інформаційну систему, на основі якої робляться висновки щодо доцільності та ефективності вкладення капіталу.

Технічний розвиток, його форми фази життєвого циклу залежать від виду

необоротного активу мають свої особливості та відмінності, які залежать від облікових аспектів відображення господарських операцій, основою яких є законодавчо-нормативна база в цілому, а також в розрізі формування первинної документації.

У кожній з окреслених фаз життєвого циклу технічного розвитку (інвестиції в необоротні активи), що подані на рис. 2.2. виникають специфічні операції, які підлягають відображенню у первинних документах, рахунках та регістрах бухгалтерського обліку, а також у звітності підприємства.

Рис. 2.2. Фази життєвого циклу інвестицій, спрямованих на технічний розвиток підприємства

Фаза планування здійснення інвестицій умовно поділяється на стадію виникнення та дослідження ідеї та, безпосередньо, на проектну стадію. Головна

відмінність цих етапів полягає у відображенні облікових процесів, тобто списання на витрати поточного періоду, яке притаманне стадії виникнення та дослідження ідеї, або капіталізація понесених витрат із подальшим включенням їх у первісну вартість матеріального чи нематеріального активу на проектній стадії фази планування інвестицій в необоротні активи.

Відповідно до вимог МСФЗ та НП(С)БО при розробці об'єктів технічного розвитку підприємства виділяються наступні етапи:

1. Етап дослідження.
2. Етап розробки.

Розглянемо більш детально фазу формування інвестицій у технічний розвиток підприємства, саме у якій відбувається накопичування потоків витрат, що формуються залежно від способу їх надходження на підприємство об'єктів необоротних активів, або їх поліпшення.

Аналізуючи національні облікові стандарти України, що регулюють методи оцінки необоротних активів під час їх придбання чи створення, виявлено, що пріоритетність надається оцінці активів за історичною (фактичною) собівартістю, тобто за витратами на їх виготовлення чи придбання. Перелік витрат, що входять до первісної вартості об'єктів інвестування у фазі формування інвестицій в необоротні активи наведено у табл. Г1.

Окремі аспекти відображення в обліку, первинних документах об'єктів технічного розвитку у формі поліпшення основних засобів (рис. 2.2).

На практиці розрізняють такі види робіт, спрямованих на підтримку і відновлення працездатності об'єктів основних засобів, а також на поліпшення їх технічних характеристик: технічне обслуговування, поточний ремонт, капітальний ремонт і поліпшення (добудова, дообладнання, реконструкція, модернізація, модифікація тощо).

Відразу скажемо, що чітких та універсальних визначень цих понять у чинному законодавстві немає. Допомогти у цьому питанні можуть нормативні документи, які регламентують проведення цих робіт в окремих сферах, а також

роз'яснення міністерств і відомств. Наприклад, у сфері нерухомості це:

- Правила, затверджені наказом Держкомітету з питань ЖКГ від 17.05.2005 р. № 76 [74];
- Перелік, затверджений наказом Держкомітету з питань ЖКГ від 10.08.2004 р. № 150 [75];
- ДБН В.3.2-2-2009 «Житлові будинки. Реконструкція і капітальний ремонт», затверджені наказом Мінрегіонбуду від 22.07.2009 р. № 295 [21];
- лист Мінрегіонбуду від 15.07.2009 р. № 9/9-1056 [75];
- лист Держкомітету з будівництва та архітектури від 30.04.2003 р. № 7/7-401 [114].

Усі вищезазначені документи стосуються утримання житлових будинків і прибудинкових територій, але ними можна скористатися для класифікації ремонтних робіт за будь-якою нерухомістю.

А в Положенні, затвердженому наказом Мінтрансу від 30.03.1998 р. № 102 [73], дуже детально розписано порядок проведення та обсяг операцій з ремонту автотранспортних засобів.

Узагальнюючи положення всіх окреслених нормативно-правових актів можна представити такі визначення:

- техобслуговування – роботи, спрямовані на підтримку працездатності об'єкта основних засобів (наприклад, заміна мастила в автомобілі);
  - поточний ремонт – роботи, спрямовані на забезпечення і відновлення працездатності об'єкта основних засобів шляхом усунення дрібних пошкоджень і несправностей, заміни та/або оновлення окремих частин об'єкта;
  - капітальний ремонт – роботи, спрямовані на повне відновлення ресурсів і характеристик об'єкта шляхом заміни або оновлення його основних частин.
- У процесі заміни нові частини об'єкта основних засобів можуть бути довговічнішими й економічнішими, ніж старі. У цьому випадку капітальний ремонт приведе до збільшення майбутніх економічних вигід від використання об'єкта основних засобів, а отже, такий ремонт слід уважати

поліпшенням і відповідним чином відображати в бухгалтерському обліку;

- поліпшення – це роботи з модернізації, модифікації, добудови, дообладнання, реконструкції тощо подібно об'єкту основних засобів, які приводять до збільшення майбутніх економічних вигід, первісно очікуваних від використання об'єкта (у т.ч. збільшення строку його корисної експлуатації) (п. 14 НП(С)БО 7 [59]).

Як визначити, до якого виду належать роботи, що виконуються підприємством? Із цією метою доцільно:

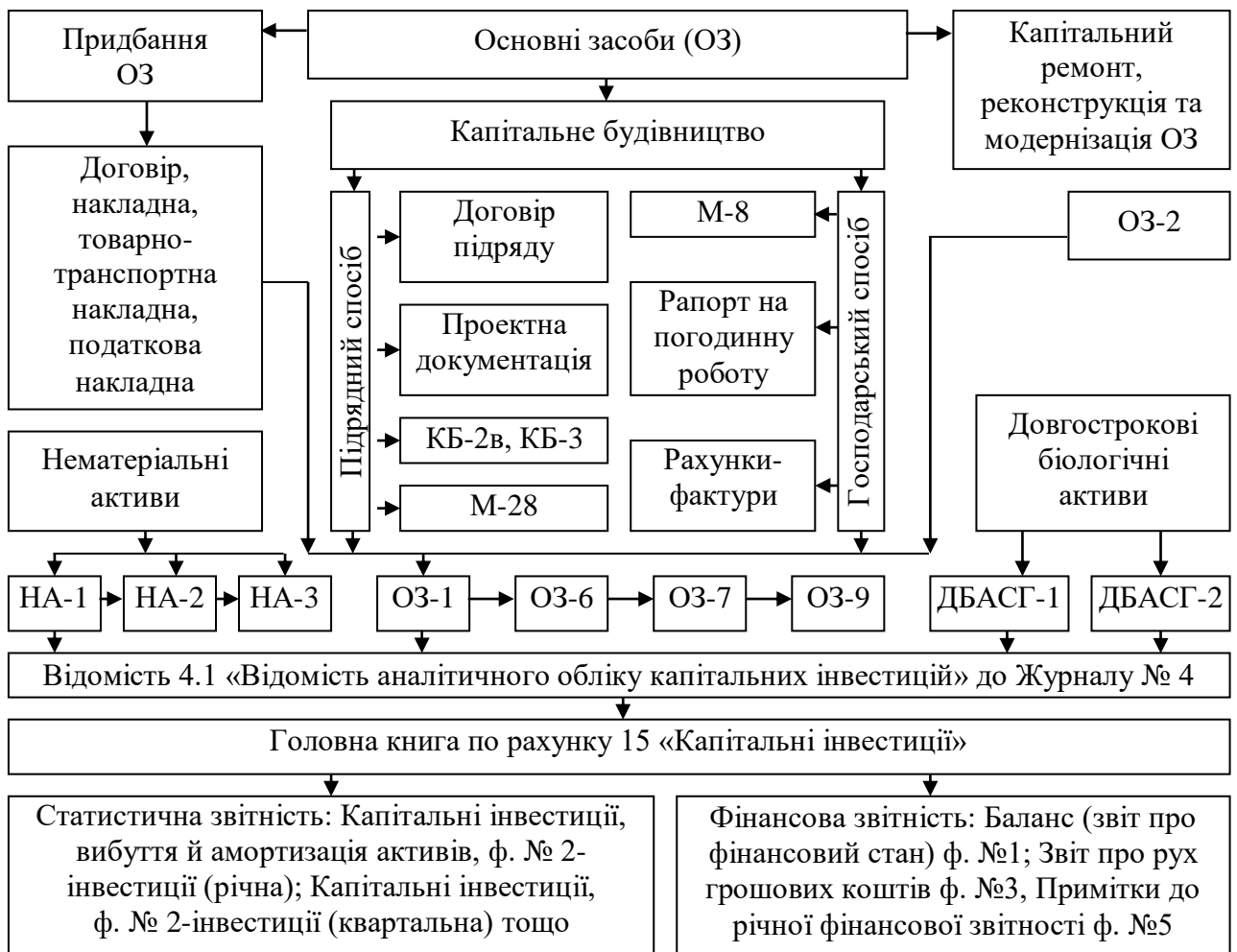
- вивчити технічну документацію на об'єкт основних засобів;
- якщо роботи пов'язані з об'єктами нерухомості або автомобілями – ознайомитися з Переліком № 150 [75] або з Положенням № 102 [73] відповідно (у цих документах міститься примірний перелік робіт кожного виду, їх положення ви можете використовувати для відстоювання своєї позиції щодо відображення того або іншого виду ремонтних витрат в обліку);
- залучити до визначення виду робіт фахівців, які мають відповідну кваліфікацію (бажано сформувати з них комісію).

Для цілей бухгалтерського обліку необхідно розподілити види робіт на дві групи:

- спрямовані на поліпшення техніко-економічних характеристик об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція), що приведе в майбутньому до збільшення економічних вигід від його використання (поліпшення);
- здійснювані для підтримки об'єкта у придатному для використання стані та можливості отримання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигід від його використання (це техобслуговування і ремонти).

Рішення про те, до якої з двох категорій віднести роботи, приймає керівник підприємства – з огляду на аналіз ситуації та істотність таких витрат (п. 29 Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів № 561 [46]). Таке рішення потрібно зафіксувати в розпорядчому документі (наказі) про проведення робіт з ремонту або поліпшення.

Розглянувши основні аспекти обліку об'єктів капітального інвестування, що забезпечують сталий технічний розвиток, перейдемо безпосередньо до системи первинних документів (рис. 2.3, табл. Г2-Г3).

Рис. 2.3. Інформаційні потоки в первинному обліку капітальних інвестицій [80-83]

Аналізуючи дані рис. 2.3, табл. Г2-Г3, а також зміни у нормативно-правових актах, слід зазначити, що один за одним втратили чинність Накази Міністерства статистики України, які стосуються затверджених типових форм первинних документів щодо обліку у будівництві, сировини і матеріалів, основних засобів тощо.

Даний факт надає більше повноважень суб'єктам господарювання щодо розробки власних первинних документів, які б враховували: специфіку та вид економічної діяльності (галузеві аспекти); введення, обробки та узагальнення вхідної інформації; вимоги вітчизняних та/або міжнародних стандартів

бухгалтерського обліку, а також норми податкового законодавства тощо.

Особливістю національної системи бухгалтерському обліку є використання рахунку 15 «Капітальні інвестиції» (табл. Г4), на якому накопичуються витрати до моменту визнання та відповідно введення в експлуатацію сформованого необоротного активу. Саме від раціонального розподілу витрат на капітальні витрати та витрати поточного періоду залежить формування активів, їх первісна оцінка та визнання на конкретну дату. Інструкція № 291 надає можливість накопичувати витрати, які пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості, витрати з освоєнням нових виробництв та агрегатів та інші витрати на рахунок 39 «Витрати майбутніх періодів» з подальшим перерозподілом на рахунок 15 «Капітальні інвестиції» або списувати на витрати періоду [36, 69].

Аналітичний облік капітальних інвестицій ведеться відповідно за видами основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, нематеріальних активів, а також за окремими об'єктами капітальних вкладень (інвентарними об'єктами) [36].

У табл. Г5 наведено сукупність господарських операцій щодо здійснення капітально інвестування в цілому та на ТДВ "Чернівецький хімзавод" зокрема.

Аналіз даних табл. Г5 свідчить, що на ТДВ "Чернівецький хімзавод" облік капітального інвестування здійснюється у відповідності до Інструкції щодо використання Плану рахунків [69]. Єдиним відхиленням є відображення вартості отриманих послуг сторонніх організацій на об'єкт будівництва господарським способом на рахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» замість рахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

Узагальнення інформації щодо здійснення операцій капітального інвестування в облікових регістрах, при використанні програмного продукту «Акцент» 7.0 на ТДВ "Чернівецький хімзавод", здійснюється у журналах-ордерах № 3 (дебет рахунків 152-154), № 4 (кредит рахунків 152-154), № 5 (акумулявання витрат на рахунку 151 при здійсненні капітального будівництва господарським способом), Головній книзі тощо.

2.3. Розкриття у фінансовій звітності інформації щодо інвестицій у технічний розвиток підприємства

Зважаючи на тенденції до укрупнення бізнесу, яке особливо характерне для підприємств хімічної промисловості, та часткову експортну орієнтованість галузі, актуальності набуває проблема гармонізації в області методології облікових процедур та їх стандартизація, оскільки саме впровадження МСФЗ у вітчизняну облікову систему дозволяє відповідати запитам ринкової економіки та надавати прозору та зрозумілу фінансову інформацію потенційним інвесторам та кредиторам, що полегшить процес залучення капіталу.

Внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» призвело до розширення списку підприємств, які мають готувати фінансову звітність і вести облік за МСФЗ, а також публікувати на своєму сайті фінансову звітність разом з аудиторським звітом.

Оскільки для підприємств хімічної промисловості характерною є наявність активів значної вартості (виробництво потребує значних потужностей) та значна чисельність працівників, то ймовірність виконання критеріїв класифікації як великих для таких підприємств значна. При цьому, критерії могли виконатися як у 2020 році, так і у наступних роках).

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» чітко не встановлена дата переходу на МСФЗ при виконанні критеріїв.

Сьогодні багато підприємств, які функціонують у хімічній промисловості (ПАТ «Дніпроазот», ПАТ «Фармак», ПАТ «Укрпластик», ПАТ «Рівнеазот», ПАТ «Львівський хімічний завод» тощо), партнери (постачальники сировини: ПАТ «Глиноземний завод», ПАТ «Сумихімпром», ПАТ «Укртатнафта» (Кременчуцький НПЗ) тощо) та конкуренти (ПАТ «Харківський лакофарбовий завод «Червоний хімік», ПАТ «Коростенський завод Янтар», ПАТ «Криворізький суриковий завод» та ін.) ТДВ "Чернівецький хімзавод" вже складають фінансову звітність за міжнародними стандартами.

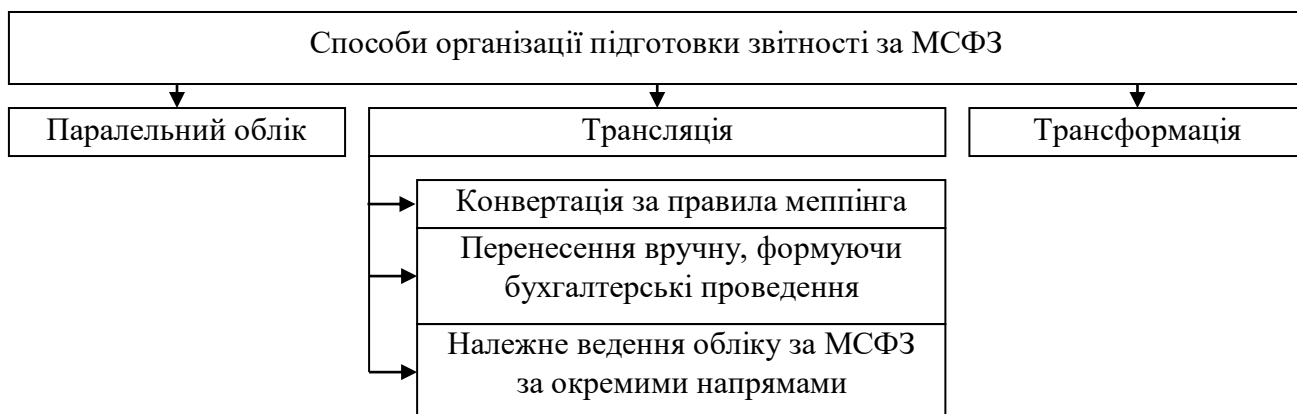
Підприємства, які раніше не вели облік згідно з вимогами МСФЗ, вже зараз можуть прийняти ряд практичних заходів, щоб підготуватися до

виконання вимог чинного законодавства [76].

Окреслимо основні етапи таксономії показників фінансової звітності за МСФЗ та МСБО.

I. Обрати спосіб організації підготовки звітності за МСФЗ:

- 1) паралельне відображення операцій за НП(С)БО та МСФЗ, його називають конверсією;
- 2) трансляція, тобто автоматичне перенесення даних з реєстрів бухгалтерського обліку, є найпоширенішим підходом до трансформації облікової інформації з використанням комплексу аналітичних процедур, таких як: визнати активами та зобов'язаннями за МСФЗ все те, що не було визнано за НП(С)БО; не визнавати активами та зобов'язаннями за МСФЗ все те, що в визнавалось за НП(С)БО; рекласифікувати всі статті фінансової звітності відповідно до вимог МСФЗ; оцінити активи та зобов'язання згідно з вимогами МСФЗ;
- 3) безпосереднє внесення коригувань в звітність за НП(С)БО, щоб отримати звітність, відповідну МСФЗ (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Організаційні способи підготовки фінансової звітності за МСФЗ

Як показує практика, найбільш поширеним серед підприємств хімічної промисловості, є спосіб трансляції.

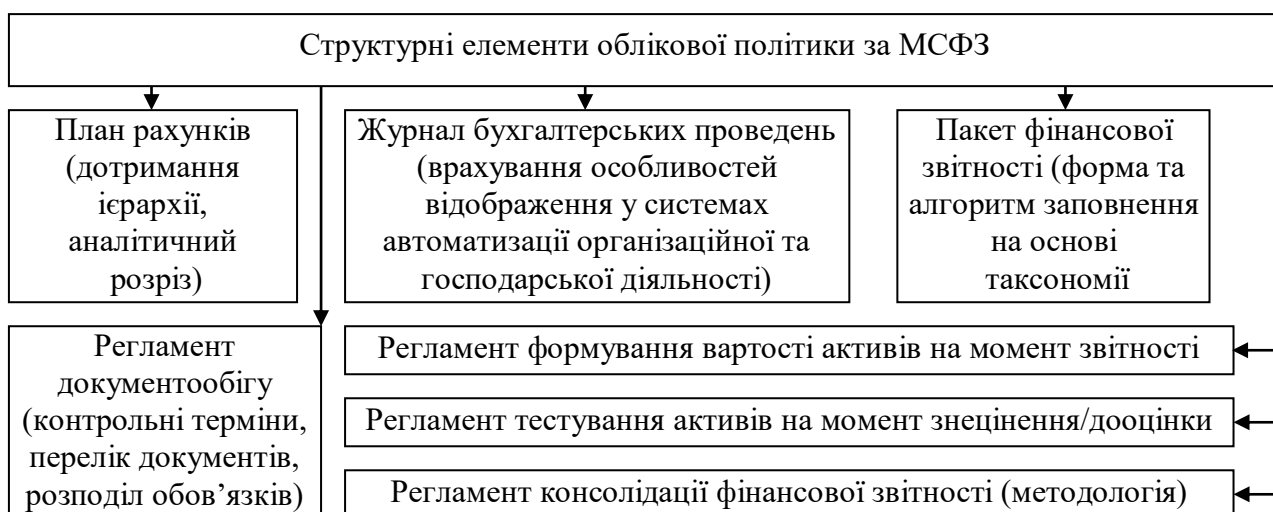
Згідно Методичних рекомендацій з підготовки емітентами регулярної звітності, яка подається до Державної Комісії з цінних паперів та фондового ринку, основні засоби відображені в обліку за фактичними витратами на їх придбання, доставку, встановлення, спорудження і виготовлення, з урахуванням сум декількох обов'язкових дооцінок. Дані українського

бухгалтерського обліку не дозволяють визначити історичну собівартість об'єктів основних засобів або їх справедливу вартість (реальну ринкову вартість), як вимагають МСБО. До основних засобів відносяться витрати на незакінчені роботи з капітального ремонту, які по його завершенню будуть віднесені на вартість відповідного об'єкта з подальшою амортизацією. Саме тому, розробка дієвої облікової політики є невід'ємним та важливим кроком управлінського персоналу.

II. Розробити облікову політику з врахуванням методичних вимог МСФЗ.

Важливо розуміти, що деталізована облікова політика допоможе підприємству нівелювати або максимально зменшити ймовірність помилки від різного трактування підходів до обліку працівниками бухгалтерії.

Тож, згрупуємо основні структурні елементи відповідно до етапів її формування (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Етапи формування та їх структурні елементи відповідно до МСФЗ

Формування облікової політики для підприємств, що застосовують національні стандарти, регламентується Методичними рекомендаціями щодо облікової політики підприємства від 27.06.2013 № 635, НП(С)БО та іншими нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку. У обліковій політиці, наводяться принципи, методи і процедури, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності. У МСФЗ такі рекомендації відсутні. Тож, форма та зміст облікової політики не є чітко регламентованими законодавчо. Підхід до її

формування підприємство обирає самостійно, керуючись професійним судженням, оскільки саме при складанні облікової політики підприємства має бути врахована уся специфіка відображення в обліку різних об'єктів капітальних інвестицій з метою, що у кінцевому варіанті призведе до формування раціональної системи інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень. Тож, варто зосередити особливу увагу на ідентифікації різниць між поточною практикою обліку і обліковими політиками за МСФЗ.

При складанні облікової політики підприємства має бути врахована уся специфіка відображення в обліку різних об'єктів капітально інвестування.

Відомості про облікову політику в частині першого застосування МСФЗ розкриваються у примітках до фінансової звітності, в якості витягу до основної облікової політики. Рідше, але зустрічаються, формування розділу або окремого підрозділу в розрізі ділянок обліку. На нашу думку, такий підхід є більш доречний та відповідає загальному принципу облікової політики – достовірна уява і відповідність стандартам фінансової звітності. У системі НП(С)БО основні засоби та нематеріальні активи розподіляються за певними групами і підгрупами, чіткий перелік яких стандартизовано. І хоча класифікація груп основних засобів та нематеріальних активів, що міститься в НП(С)БО 7 та НП(С)БО 8, є методологічно суперечливою, вона впливає як на облікові регістри (відповідні рахунки і субрахунки Плану рахунків), так і на формат подання інформації в балансі. Пунктом 1 НП(С)БО 7 «Основні засоби» до складу основних засобів національні стандарти відносить незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи. У балансі їх наводять окремо від основних засобів як самостійну статтю необоротних активів [189].

Натомість, облік та звітування за статтею «Незавершені капітальні інвестиції» в МСФЗ та МСБО не стандартизовано. Утім практика склалася така, що підприємства, які застосовують МСФЗ, звичайно, відображують капітальні інвестиції у складі необоротного активу, не виокремлюючи окремо, як статтю балансу. Проте вважаємо за доцільно виокремлювати капітальні інвестиції окремим елементом облікової політики підприємства.

III. Розробка Плану рахунків. В країнах що мають стійкі історичні школи

бухгалтерського обліку, які враховують національну ментальність та є елементом національної безпеки реформування бухгалтерського обліку до вимог МСФЗ має відбуватися поступово. В умовах браку зовнішніх інвестицій є ризик беззастережного сприйняття в якості національних МСФЗ, оскільки бухгалтерський облік сприймається як ділова мова бізнесу, а План рахунків є його основою.

При побудові робочого плану за МСФЗ слід керуватися наступними принципами:

- гнучкість та можливість до розширення виходячи із потреб управління;
- достатня деталізованість для побудови фінансових та управлінських звітів;
- простота побудови.

МСФЗ чітко не регламентують склад структури та компоненти плану рахунків, надаючи підприємствам скласти такий план рахунків, який би відповідав усім інформаційним потребам управлінського персоналу та для формування звітності за МСФЗ.

Проте, кожним бухгалтером при необхідності може бути розроблена власна модель плану рахунків, звісно покладаючись на особисте професійне судження, виокремлюючи рахунки, субрахунки та позиції аналітичного обліку з метою досягнення головної мети організації комплексної системи фінансового обліку – підготовка звітності. На наш погляд, діючий План рахунків, затверджений МФУ від 30.11 1999 р. № 291, в цілому відповідає цілям МСФЗ.

Порівнявши існуючий поділ облікових рахунків в системі об'єктів бухгалтерського обліку з Таксономією фінансової звітності, тобто складом статей і показників фінансової звітності та її елементів, які підлягають розкриттю, виявлено деяку неузгодженість в частині відображення капітальних інвестицій, що виступає головною перешкодою, з якою зіштовхується обліковець під час трансформації даних, систематизованих за національною обліковою системою до фінансової звітності, яка формується за міжнародними стандартами. У останньої відсутня компонента 1-го порядку із функцією акумулювання витрат на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів капітального характеру.

Раціональна організація бухгалтерського обліку капітальних інвестицій передбачає таку його будову, при якій підприємство може забезпечити своєчасне виконання завдань планування, контролю, управління та надання повної правової й неупередженої інформації про інвестиції в відповідні об'єкти при мінімальних затратах засобів і праці зацікавленим особам.

Структурування інформації за компонентами, які потребують розкриття у фінансовій звітності, згідно з класифікаційною системою Таксономія МСФЗ 2020, має наступний вигляд (табл. Г6).

Розглянувши компоненти групування необоротних активів та інформацію яку вони в собі акумулюють виявлено, що є групування активів які є неспецифічними для національної системи обліку. Відтак, окремого розкриття потребує інформація щодо основних засобів які генерують енергію та нематеріальні активи які базуються на технологіях.

Окремої уваги при розкритті фінансової інформації за МСФЗ важливо приділити підходу за яким окремо розподіляється інформація щодо інвестиційної нерухомості на різних етапах життєвого циклу, зокрема, на етапі будівництва та проектування. Незавершене будівництво та витрати спрямовані на поліпшення орендної нерухомості включаються до складу основних засобів.

Таким чином, не оминаючи потреби бухгалтерського обліку, а також врахувавши глобалізаційні процеси імплементації міжнародних стандартів бухгалтерського обліку у національну систему в контексті глобальної конвергенції фінансової звітності, вважаємо за необхідне виокремлювати капітальні інвестиції у інвестиційну нерухомість та у активи з правом користування на окремих субрахунках до рахунку 15 «Капітальні інвестиції», а до інвестицій у основні засоби та нематеріальні активи відкривати вести аналітику у розрізі екологічних та інноваційних характеристик об'єкту.

Згідно з діючими методичними рекомендаціями інвестиційні об'єкти пропонується відображати на субрахунку 100 «Інвестиційна нерухомість» у складі основних засобів; первісна вартість інвестиційної нерухомості, тобто витрати, що накопичуються у процесі купівлі або створенні до моменту введення в експлуатацію, перелік яких наведений у НП(С)БО 32, п.10,

відображаються або на субрахунку 151 «Капітальне будівництво» або 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів». Вважаємо, що відсутність окремого субрахунку, призначеного для обліку витрат на придбання або створення інвестиційної нерухомості ускладнює облікові процеси на підприємстві, а також, є свідченням того, що питома вага інвестиційної нерухомості у складі необоротних активів не враховується, що призводить до неправильного відображення облікових даних у фінансовій податковій, статистичній та управлінській звітності, та зрештою, призводить до неефективного використання необоротних активів.

Важливим є й методологічний аспект обліку активів, що отримані в оренду, тобто підприємство набуває прав користування. Особливої актуальності це питання набуває через активізацію «земельного питання». Державою формуються нові методи та механізми управління земельним активом, які зводиться до збільшення розміру орендної плати до рівня економічно обґрунтованого, та створення бар'єрів для концентрації земельних ресурсів в одних руках, а підприємства хімічної промисловості, які переважно є частиною холдингових компаній розпочали процеси консолідації ринку землі.

Накопичені суми, що сплачує орендар, наприклад, витрати на укладання договору, на експертизу, для відображення авансів, доцільно обліковувати в складі капітальних інвестицій до моменту набуття прав власності. Безумовно, відсутність єдиного підходу до питання відображення операцій з права користування майном призводить до плутанини, оскільки обираючи варіант обліку варто врахувати особливості податкового обліку, зокрема якщо право на користування обліковувати як основні засоби, то потрібно чітко визначити групу основних засобів та дотримуватись строків для податкових цілей, які передбачені п. 138 ПКУ, оскільки виявиться що договір оренди коротший, ніж зазначені строки, то це призведе до появи податкових різниць [70].

В діючому плані рахунків бухгалтерського обліку не передбачено рахунку, призначеного для обліку інноваційної діяльності. Облік здійснюється в межах операційної чи інвестиційної діяльності залежно від того в якій формі відбувається фінансування: придбання необоротних активів, цільове

фінансування, одержання кредиту чи випуск облігацій підприємства. В межах таких господарських операцій і відображається інноваційна діяльність. У разі, якщо вона не виокремлена хоча б на окремому аналітичному рахунку, стає складно, а іноді й неможливо сформувати будь-яку звітність щодо інноваційної діяльності.

З огляду на те, основною метою фінансової звітності є надання інформації зацікавленим користувачам, важливу увагу необхідно приділити уніфікації вимог щодо розкриття інформації щодо інвестицій. Таким чином, запропоновано використовувати форму щодо розкриття інформації щодо інвестиційної нерухомості та об'єктів оренди, взявши за основу вимоги як НП(С)БО так і МСФЗ. Форма носить описовий характер (табл. Г7).

Інформація щодо об'єктів капітального інвестування, які забезпечують технічний розвиток підприємства, у фінансовій звітності відповідно до норм НП(С)БО наведена в табл. Г8.

Удосконалюючи обліково-аналітичну систему обліку операцій щодо технічного розвитку варто також враховувати й галузеву специфіку та особливості бізнес-процесів, що відбуваються при здійсненні модернізації, реконструкції чи будівництві.

Висновки за розділом 2

Результати проведених досліджень, що стосуються організаційно-методичних аспектів обліку та звітності об'єктів, які забезпечують технічний розвиток промислових підприємств в цілому та ТДВ "Чернівецький хімзавод" зокрема, дали змогу зробити такі висновки:

1. Облік на підприємстві ведеться за автоматизованою формою з використанням програмного продукту «Акцент» 7.0. Для відображення інформації щодо об'єктів, які забезпечують технічний розвиток, використовуються типові форми первинних документів та типова кореспонденція рахунків.

2. Порівнявши існуючий поділ облікових рахунків в системі об'єктів бухгалтерського обліку з Таксономією фінансової звітності, тобто складом статей і показників фінансової звітності та її елементів, які підлягають розкриттю, виявлено відсутність компоненти 1-го порядку із функцією акумулювання витрат на придбання або створення матеріальних та нематеріальних необоротних активів капітального характеру. Розглянувши наявні компоненти групування необоротних активів та інформацію яку вони в собі акумулюють, виявлено, що є групування активів які є неспецифічними для національної системи обліку. Відтак, окремого розкриття потребує інформація щодо основних засобів які генерують енергію та нематеріальні активи які базуються на технологіях.
3. Окремої уваги при розкритті фінансової інформації за МСФЗ важливо приділити підходу, за яким окремо розподіляється інформація щодо інвестиційної нерухомості на різних етапах життєвого циклу, зокрема, на етапі будівництва та проектування. Незавершене будівництво та витрати спрямовані на поліпшення орендної нерухомості включаються до складу основних засобів.
4. Базуючись на дослідженнях та наукових розробках вітчизняних науковців щодо удосконалення аналітичного та синтетичного обліку капітальних інвестицій та потреби у розкритті інформації за міжнародними стандартами запропоновано удосконалити облікове забезпечення операцій з капітального інвестування, яке є базисом при уніфікації вимог щодо розкриття інформації щодо інвестицій. На підставі вимог як НП(С)БО так і МСФЗ, було розроблено уніфіковану зітну форму описового характеру щодо розкриття інформації про операції з інвестиційною нерухомістю та орендні операції.
5. Ефективна організація облікового відображення операцій з інвестування в необоротні активи підприємств це складний процес, який має адекватно відображати тенденції розвитку бухгалтерського обліку в частині імплементації до міжнародного економічного середовища та має піддаватися постійному удосконаленню організаційного, технічного та інформаційного забезпечення.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ТЕХНІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Економічний аналіз технічного розвитку підприємства

Важливою запорукою виживання промислових підприємств в умовах жорсткої конкурентної боротьби виступає технічний розвиток, а також удосконалення організації виробництва продукції.

Технічний розвиток суб'єктів господарювання передбачає модернізацію техніки виробництва – машин, механізмів та іншого обладнання, впровадження нових більш прогресивної технологій, автоматизацію виробничих процесів, здійснення науково-дослідних та опитно-конструкторських робіт, у т.ч. щодо виконання науково-технічних програм, з метою подальшого підвищення техніко-технологічного рівня виробництва.

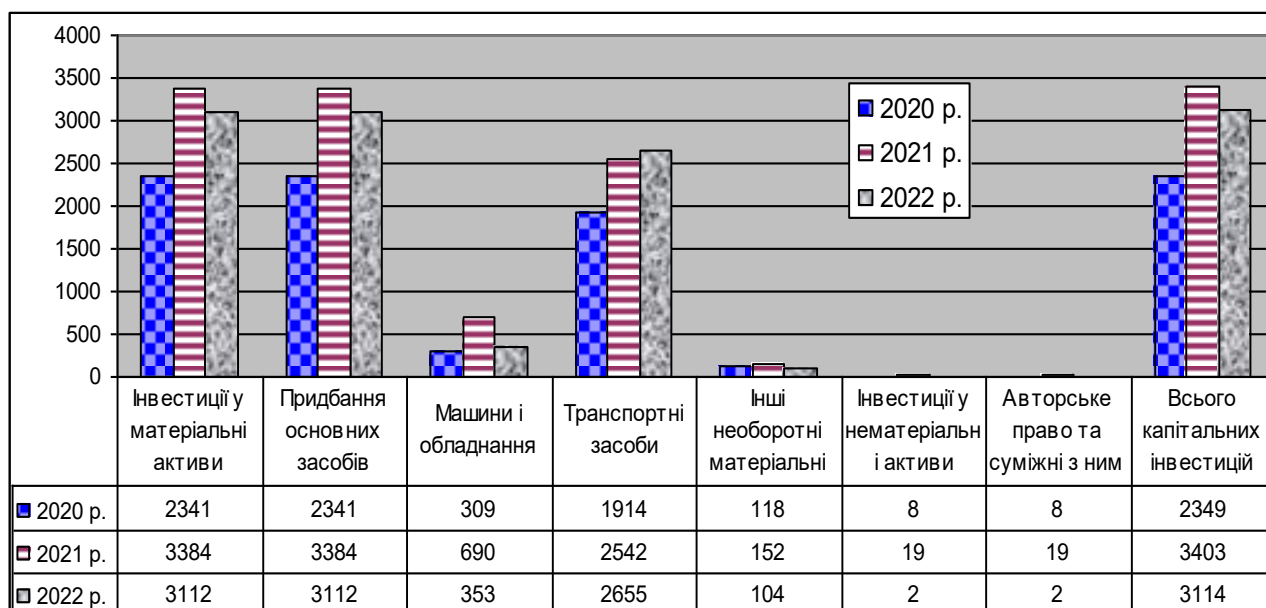
Враховуючи різноманіття форм технічного розвитку, він реалізується через процеси капітально інвестування.

В обґрунтуванні планів та програм технічного розвитку підприємства, а також їх коригування, важливу роль відіграє техніко-економічний аналіз.

Аналіз технічного розвитку підприємства, як функція управління став складовою наукової кваліметрії – науки про вимірювання якості предметів, процесів та всього матеріального, цілого, відокремленого для досліджень. Вихідним положенням кваліметрії є принципова можливість виражати якісно (технічний рівень) об'єкта одним кількісним показником, не дивлячись на множинність його різних властивостей [20, с. 59].

В свою чергу одним із засобів формалізації економічного аналізу є розробка його організаційно-інформаційної моделі, яка об'єднує питання організації аналізу та його інформаційне забезпечення, що мають бути вирішені на попередньому етапі аналізу технічного розвитку підприємства (рис. Е1 та табл. Е1-Е4).

Надалі перейдемо безпосередньо до аналізу складу, структури та динаміки вкладення капіталу у матеріальні і нематеріальні необоротні активи по ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр. (табл. Е5-Е6 та рис. 3.1).

Рис. 3.1. Склад та динаміка капітальних інвестицій ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр. (тис. грн.)

Дані табл. Е5 та 3.1 показують, що протягом 2020-2021 рр. відбулося зростання обсягів капітальних інвестицій по ТДВ "Чернівецький хімзавод" на 1054 тис. грн. або на 44,9 % в цілому, а також у придбання основних засобів на 1043 тис. грн. або на 44,6 % зокрема. При цьому зростання обсягів капіталовкладень відбулося в основному по групах «Машини і обладнання» та «Транспортні засоби» відповідно на 381 та 628 тис. грн. або на 123,3 та 4,4 %.

Збільшення вкладень у машини і обладнання протягом 2020-2021 рр. пов'язане із нарощуванням виробничих потужностей щодо виробництва фільтрованих патронів, на які останнім часом підвищився попит як на вітчизняному ринку, так і за кордоном.

Інша ситуація у динаміці вкладення капіталу спостерігається протягом 2021-2022 рр., що підтверджується його зменшенням в загальному на 289 тис. грн. або на 8,5 %, у т.ч. в машини і обладнання на 337 тис. грн. або на 48,8 %. Це пов'язане насамперед із зменшенням обсягів замовлень внаслідок військового вторгнення, а також невпевненості у завтрашньому дні.

Проте відбулося зростання вкладень у транспортні засоби на 113 тис. грн. або на 4,4 %. Це фактично відбулися витрати на проведення капітального ремонту та технічного обслуговування автотранспорту, який експлуатується підприємством, та який був переданий на потреби ЗСУ.

Структурний аналіз (табл. Е6) показав, що найбільшу питому вагу у загальному обсязі капітальних інвестицій підприємства займають вкладення у придбання транспортних засобів – 81.48, 74.7 та 85.26 % відповідно у 2020-2022 рр.

Таким чином, ми спостерігаємо доволі значні коливання у структурі капітального інвестування саме у розрізі вкладень у відповідні групи матеріальних оборотних активів. Протягом 2020-2021 та 2021-2022 рр. коливання перевищили 7 та 10 % відповідно.

Це пов'язане із частковим перепрофілюванням виробництва продукції (виготовлення фільтрувальних патронів) у 2019-2020 рр., а також збільшення парку власного автотранспорту в системі оптимізації транспортних та логістичних витрат, пов'язаних із доставкою продукції замовникам, у т.ч. іноземним.

Співставляючи розділи Приміток до річної фінансової звітності, а саме I «Нематеріальні активи», II «Основні засоби» та III «Капітальні інвестиції» по ТДВ "Чернівецький хімзавод", констатуємо факт повного освоєння обсягів капітального інвестування у 2020 та 2022 рр. Що стосується 2021 р., то обсяг капітальних інвестицій у матеріальні необоротні активи (основні засоби) є меншим за обсяги введених в експлуатацію відповідних груп основних засобів. Це пояснюється введенням в експлуатацію раніше придбаних основних засобів, які відображалися у звітності як незавершені капітальні інвестиції (табл. Е7-Е8).

Дані табл. Е7 показують, що протягом 2020 та 2022 рр. по ТДВ "Чернівецький хімзавод" відбулося зменшення залишків незавершених капітальних інвестицій відповідно на 130 та 2171 тис. грн. або на 36.5 та 91.3 %. Протягом 2021 р. по статті «Незавершені капіталі інвестиції» в

бухгалтерському балансі ТДВ "Чернівецький хімзавод" спостерігається зростання на 2151 тис. грн. або на 951.8 %, що підтверджує не введення в експлуатацію протягом зазначеного року придбаних протягом 2020-2021 рр. об'єктів основних засобів.

Значне збільшення залишків незавершених капітальних інвестицій по ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом 2021 р. відбулося за рахунок зростання, насамперед, залишків придбаних, але не введених в експлуатацію, об'єктів основних засобів (транспортні засоби, машини та обладнання), а саме на 2087 тис. грн. або на 5962,9 % (табл. Е8).

Питома вага незавершених капітальних інвестицій у загальній вартості активів ТДВ "Чернівецький хімзавод" становила 0.88, 0.44, 4.09 та 0.29 % відповідно на кінець 2019-2022 рр.

Зазначимо, на підприємстві у статті «незавершені капіталі інвестиції» протягом досліджуваних періодів (табл. Е8) «висить» незавершене, заморожене капітальне будівництво у загальній сумі 187 тис. грн., частка якого становить 52.53, 82.74, 7.83 та 90.29 % відповідно на кінець 2019-2022 рр.

Таким чином, всі структурні зрушення у незавершених капіталовкладеннях відбуваються в основному за рахунок придбання та введення або не введення в експлуатацію об'єктів основних засобів.

Капітальне інвестування у технічний розвиток підприємства здійснюється за рахунок власних, залучених та позикових джерел фінансування.

Склад, структура та динаміка фінансування капітальних інвестицій ТДВ "Чернівецький хімзавод" за 2020-2022 рр. наведено в табл. Е9-Е10.

Проведений аналіз (табл. Е9) показав, що протягом досліджуваних періодів, для того щоб не виводити кошти з обороту, для фінансування капітального інвестування залучало короткострокові кредити банків в обсягах 1118, 1905 та 1436 тис. грн. відповідно у 2020-2022 рр., частка яких у фінансуванні вкладень у відтворення переважно основних засобів становила 47.59, 55.98 та 46.11 % в розрізі досліджуваних періодів.

Інші 52.41, 44.02 та 53.89 % капітальних інвестицій фінансувалися за

рахунок внутрішніх власних джерел, а саме амортизаційних відрахувань.

Придбання (капітальне інвестування) та введення в експлуатацію об'єктів основних засобів забезпечують технічний розвиток підприємства. Даний процес безпосередньо впливає на матеріально-технічну базу.

Отже наступним етапом аналізу виступає оцінка впливу капітального інвестування на процеси руху (оновлення, вибуття) та технічного стану основних засобів (табл. E11-E14).

Дані табл. E11 показують, що по ТДВ "Чернівецький хімзавод" протягом 2022 р. (найбільший обсяг засвоєних інвестицій) збільшення первісної вартості основних засобів на 5125 тис. грн. або на 19.2 % відбулося в основному за рахунок зростання вартості машин і обладнання на 2193 тис. грн. або на 33.1 %. Значне збільшення первісної вартості групи «Будинки і споруди», а саме на 2699 тис. грн. або на 23.5 % відбулося за рахунок витрат на їх поліпшення (ремонт), які безпосередньо включалися до збільшення вартості такого об'єкта і не проводилися через капітальні інвестиції.

В цілому ж по ТДВ "Чернівецький хімзавод" на кінець 2022 р. в порівнянні з початком 2020 р. зростання первісної вартості основних засобів на 8165 тис. грн. або на 36.4 % відбулося за рахунок додатного приросту таких груп як: «Будинки, споруди та передавальні пристрої», «Машини та обладнання», «Транспортні засоби» та «Малоцінні необоротні матеріальні активи», а саме на 2773, 3210, 1503 та 424 тис. грн. або на 24.3, 57.2, 25.3 та 191 % відповідно.

Аналізуючи рух основних засобів (табл. E12 та E14) відзначимо перевищення протягом всіх досліджуваних періодів вартості основних засобів, які надійшли та введені в експлуатацію, над вартістю тих, що вибули. Даний факт підтверджується додатними значеннями коефіцієнту приросту основних засобів.

При цьому додатній приріст (табл. E14) спостерігається як по загальній вартості основних засобів, так і в розрізі їх складових груп, як: «Будинки, споруди та передавальні пристрої», «Машини та обладнання», «Транспортні

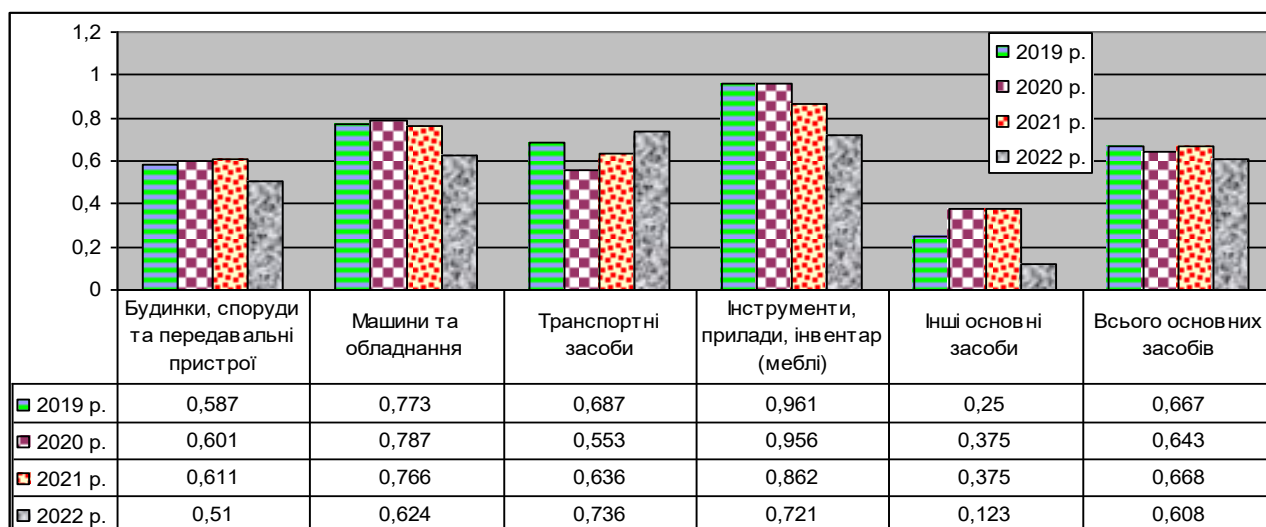
засоби», «Інструменти, прилади, інвентар (меблі)», «Інші основні засоби» та «Малоцінні необоротні матеріальні активи» відповідно на 2773, 3210, 1503, 206, 49 та 424 тис. грн. або на 24.3, 57.2, 25.3, 46.8, 612.5 та 191 %.

Таким чином, керівництво постійно оновлює матеріально-технічну базу відповідно до виробничо-господарських потреб, дотримання екологічних норм та зниження забруднення навколишнього середовища, а також бажання «йти у ногу» з науково-технічним прогресом. Це дозволяє знизити витрати, оптимізувати податкові платежі та штрафи, збільшити обсяги виробництва лакофарбової та іншої продукції тощо.

Звичайно на витрати підприємства, технічний стан основних засобів, балансову вартість даної групи необоротних активів, впливає нарахування їх зносу (амортизації). Нагадаємо, що на ТДВ "Чернівецький хімзавод" нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів відбувається за прямолінійним методом.

Знос малоцінних необоротних матеріальних активів на ТДВ "Чернівецький хімзавод" нараховується у 100 % розмірі при відпуску їх в експлуатацію.

Аналіз технічного стану основних засобів ТДВ "Чернівецький хімзавод" наведено в табл. Е11 (вартісні показники), табл. Е13 та рис. 3.2 (відносні показники – коефіцієнти).

Рис. 3.2. Рівень зношеності основних засобів ТДВ "Чернівецький хімзавод" в цілому та в розрізі складових груп ні кінець 2019-2022 рр.

Дані табл. Е13 та рис. 3.2 показують, що найбільший рівень зношеності спостерігається по групах «Інструменти, прилади, інвентар (меблі)» - 96.1, 95.6, 86.2, 72.1 % та «Машини та обладнання» - 77.3, 78.7, 76.6, 62.4 %, «Будинки, споруди та передавальні пристрої» - 58.7, 60.1, 61.1 та 51 % відповідно на кінець 209-2022 рр.

Зменшення рівня зношеності будинків і споруд протягом 2022 р., як вже було зазначено раніше, відбулося за рахунок збільшення їх первісної вартості внаслідок проведення ремонтних робіт.

В цілому ж рівень зношеності об'єктів основних засобів ТДВ "Чернівецький хімзавод" становить 66.7, 64.3, 66.8 та 60.8 % відповідно на кінець періодів, що досліджуються.

Зазначимо, що ТДВ "Чернівецький хімзавод" у якості строків корисного використання кожного об'єкта основних засобів застосовує мінімальні терміни, які передбачені Податковим кодексом України.

На завершення, в системі аналізу технічного розвитку ТДВ "Чернівецький хімзавод", проведемо оцінку ефективності використання основних засобів, а також рівня озброєності праці даною групою необоротних активів за 2020-2022 рр. (табл. Е15-Е16).

Аналіз даних табл. Е15 показав, що протягом 2020-2021 рр. по підприємству відбулося зростання загальної фондівдачі та активної частини основних засобів відповідно на 0.4 та 1.392 пункти або на 15.2 та 12.5 % та одночасно зменшення рентабельності основних засобів на 13.97 %. Протягом 2021-2022 рр. навпаки, зросла рентабельність основних засобів на 11.58 %, а фондівдачі зменшилися на 0.589 та 3.338 пункти.

Це пояснюється тим, як вже було відзначено раніше, що протягом 2020-2021 рр. по підприємству відбулося зростання доходів від реалізації та зниження прибутковості, а протягом 2021-2022 рр. навпаки.

Дані табл. Е16 показують, що протягом 2020-2022 рр. по підприємству відбувалося постійне зростання озброєності праці основними засобами як в цілому, так і в розрізі їх активної частини.

3.2. Удосконалення облікового забезпечення управління технічним розвитком промислового підприємства

З часів проголошення незалежності України, впровадження НП(С)БО та Плану рахунків не зупиняються дослідження вітчизняних науковців щодо удосконалення обліково-звітного забезпечення управління капітальними інвестиціями та технічним розвитком суб'єктів господарювання.

Враховуючи багатоманітні класифікаційні ознаки капітальних інвестицій та форм технічного розвитку, науковці пропонують різні підходи до групування капіталовкладень в синтетичному обліку, відкриваючи до рахунку 15 «Капітальні інвестиції» субрахунки другого, третього, четвертого та інших порядків.

Підходи науковців щодо удосконалення аналітичного та синтетичного обліку капітальних інвестицій наведена у табл. Ж.

Низку виважених пропозицій щодо структури рахунків з обліку капітальних інвестицій висловили Г. І. Барбаш [3], З. В. Задорожний [30], С. Й. Сажанець [92], Н. В. Чирик [107-108], О. В. Фоміна [106].

Зокрема, З. В. Задорожний пропонує додатково запровадити субрахунки 156 «Інші капітальні інвестиції», 157 «Капітальні витрати на поліпшення земель» до синтетичного рахунка 15 «Капітальні інвестиції» [30, с. 211].

Наприклад, науковець С. Й. Сажанець, висловлює пропозицію додатково запровадити такі субрахунки: 156 «Обладнання, конструкції та матеріали для будівництва і монтажу», 157 «Незавершені роботи по створенню необоротних активів», 158 «Капітальні витрати на поліпшення необоротних активів», 159 «Інші капітальні інвестиції» [92, с. 505].

Н. В. Чирик вважає, що субрахунок 151 «Капітальне будівництво» потребує відповідного реформування, а саме доцільно відкрити до цього субрахунку рахунки третього порядку щодо поліпшень: 1511 «Капітальні інвестиції в модернізацію», 1512 «Капітальні інвестиції в реконструкцію», 1513 Капітальні інвестиції в добудову, 1514 Капітальні інвестиції в реорганізацію,

1515 Капітальні інвестиції в перепрофілювання та інші види поліпшень, 1516 Капітальні інвестиції в ремонти, які капіталізуються, 1517 Капітальні інвестиції в ремонти, які не капіталізуються [107, с. 537].

Кожен із запропонованих субрахунків був запропоновано з метою забезпечення практичних потреб управлінського персоналу. Проте, на наш погляд, деякі пропозиції можуть обтяжувати бухгалтерський облік, наприклад, пропозиція щодо створення субрахунку «капітальні інвестиції в ремонти, які не капіталізуються». Вважаємо, що оскільки капітальні інвестиції по суті повинні відповідати визначенню основних засобів, інвестиційної нерухомості чи нематеріальних активів, то вони виникають лише при виконанні критеріїв капіталізації. Витрати, що не капіталізуються, списуються на витрати у періоді їх виникнення.

Так, згідно. п. 15 НП(С)БО 7 витрати, що здійснюються для підтримання основного засобу у робочому стані (технічний огляд, нагляд, обслуговування, ремонт тощо) та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигід від його використання, вважаються поточним ремонтом і включаються до складу витрат звітного періоду [59].

Серед сукупності ідей варто виокремити пропозиції науковців, які у своїх дослідженнях [92], [107-108] пропонують створення уже існуючих рахунків: незавершені роботи по створенню необоротних активів, капітальні витрати на поліпшення необоротних активів, капітальні інвестиції в перепрофілювання та інші види поліпшень, капітальні інвестиції в ремонти, які капіталізуються [107].

Так, при створенні власного Плану рахунків підприємство має керуватися критерієм достатності та простоти. План рахунків (включаючи всі додаткові аналітики, які є в системі, наприклад, група, об'єкт, місце розташування, повинен бути достатнім для заповнення форм звітності та управлінського аналізу. Тобто всі форми повинні заповнюватися автоматично на основі даних рахунків/аналітик, без необхідності здійснювати додаткові розбивки даних вручну. План рахунків не повинен бути надмірно деталізований. Якщо деталізація є надмірною, то це підвищує ймовірність виникнення помилок та

трудозатратність аналізу, оскільки данні доведеться агрегувати. Крім того, інформація про типи робіт (модернізація, реконструкція, капітальний ремонт) та їх виконання (підрядним чи господарським способом) не використовується при формуванні фінансової звітності та її аналізі.

Наступна пропозиція стосується відображення такої ознаки, як відповідність чи невідповідність кваліфікаційним вимогам нематеріального активу у системі капітальних інвестицій, яка виникає у разі потреби відображення фінансових витрат у складі первісної вартості придбаних (створених) нематеріальних активів. Подібна норма також наводиться в МСБО 23 «Витрати на позики», згідно якого затрати по позиках, що безпосередньо пов'язані з створенням кваліфікаційного активу, включаються до його первісної вартості а також у Statement of Financial Accounting Standard 34 «Капіталізація витрат по відсотках», що свідчить про міжнародне поширення подібної практики. Запропонований підхід сприятиме більш точному відображенню вартості нематеріальних активів з позиції витрат у фінансовій звітності, зменшить розрив між балансовою та ринковою вартістю нематеріального активу. Субрахунки 15X.1 «Інвестиції у активи, що відповідають кваліфікаційним вимогам активів» та 15X.2 «Інвестиції у активи, що не відповідають кваліфікаційним вимогам активів» дозволяють розмежувати між собою активи, до складу первісної вартості яких були включені фінансові витрати, і які були створені шляхом використання власних фінансових ресурсів.

В цілому, це дозволить сформулювати додаткові аналітичні розрізи для групування облікової інформації та дасть змогу покращити процес стратегічного планування фінансових ресурсів підприємства за умови необхідності розробки нових, нарощення або збереження потужності існуючих матеріальних та нематеріальних активів в майбутньому.

Разом з тим, заслуговують на увагу наступні пропозиції дослідників, зокрема, Т. П. Остапчуком запропоновано на рахунку 15 «Капітальні інвестиції» виділити окремий субрахунок 156 «Капітальні інвестиції на поліпшення об'єктів основних засобів». Для створення та використання фонду

на відтворення необоротних активів пропонується ввести рахунки: 157 «Внески на здійснення капітальних інвестицій», 315 «Поточний рахунок для відтворення необоротних активів», 426 «Фонд на відтворення необоротних активів» [66, с. 11-12].

Дослідником А. Ф. Гуменюк пропонується запровадити субрахунок 156 «Витрати на поліпшення основних засобів, що збільшують майбутні економічні вигоди», на якому акумулювались би усі витрати протягом періоду ремонту, з подальшим віднесенням таких витрат на збільшення первісної вартості об'єкта основних засобів [18, с. 8].

Р. М. Стрельниковим запропоновано витрати на капітальний ремонт основних засобів враховувати на спеціальному субрахунку «Капітальний ремонт основних засобів» до рахунку 15 «Капітальні інвестиції» і надалі списувати за рахунок спеціально створеного забезпечення на покриття витрат по капітальному ремонту основних засобів [100, с. 150].

Я. О. Ізмайлов у своїх дослідженнях пропонує вести аналітичний облік капітальних інвестицій у вигляді ієрархії рахунків, групуючи витрати на рахунках: I порядку – синтетичний рахунок 15 «Капітальні інвестиції»; II порядку – за існуючими субрахунками; III порядку - за цільовим призначенням; IV порядку – за способом здійснення робіт; V порядку – за технологічною структурою; VI порядку – за відтворювальною структурою. Запропоновано вести облік капітальних витрат на поліпшення земель на субрахунку 157 «Капітальні витрати на поліпшення земель» замість однойменного субрахунку 102, аргументуючи тим, що основні засоби є матеріальними активами, а не витратами [33, с. 19; 73].

В діючому плані рахунків бухгалтерського обліку не передбачено рахунку, призначеного для обліку інноваційної діяльності. Облік здійснюється в межах операційної чи інвестиційної діяльності залежно від того в якій формі відбувається фінансування: придбання необоротних активів, цільове фінансування, одержання кредиту чи випуск облігацій підприємства. В межах таких господарських операцій і відображається інноваційна діяльність. У разі,

якщо вона не виокремлена хоча б на окремому аналітичному рахунку, стає складно, а іноді й неможливо сформулювати будь-яку звітність щодо інноваційної діяльності.

В. А. Дерій, вважає, що «напевно, варто було б подумати над тим, чи не можна було б до назв синтетичних рахунків 14, 15 і 35 додати слова «... та інновації», а один із субрахунків у кожному з цих синтетичних рахунків назвати відповідно «Довгострокові фінансові інновації», «Капітальні інновації», «Поточні фінансові інновації», що дало б змогу регулярно отримувати свіжу інформацію про інновації в підприємстві без додаткових вибірок даних» [23, с. 262].

Чинні облікові моделі не адекватні розмаїттю інноваційних процесів і не дають достатньо достовірних даних про вкладення підприємств у наукові дослідження та розробки. Підхід, запропонований О.В. Кантаєвою, який охоплює інноваційну сферу діяльності, передбачає відкриття до рахунку 12 «Нематеріальні активи» таких субрахунків: 122 «Інноваційні продукти», у тому числі 122.1. «Інноваційні розробки з нової техніки», 122.2. «Інноваційні розробки з прогресивної технології», 122.3 «Інноваційні розробки з системи організації виробництва та управління» [37, с. 20].

В.М. Диба, у дисертаційній роботі, з метою пошуку шляхів інноваційного розвитку, досліджує аналітичне забезпечення нематеріальних активів. Операцій з капітального інвестування у створення інтелектуальних активів їх пропонується відображати на субрахунках 2-го порядку субрахунку 156 «Створення інтелектуальних активів», у тому числі 1561 «Капітальні інвестиції в інноваційні дослідження і розвиток інфраструктури», 1562 «Капітальні інвестиції в розвиток персоналу та організаційних комунікацій», 1563 «Капітальні інвестиції в розвиток ділових відносин з клієнтами» [24].

На нашу думку, безумовно наведені пропозиції заслуговують на увагу практиків і за певних умов можуть бути враховані бухгалтерами у процесі внесення змін та доповнень до робочих планів рахунків бухгалтерського обліку підприємств і організацій України. Стосовно теоретичних аспектів, пов'язаних

з технікою бухгалтерського обліку інвестицій в необоротні активи, зокрема, інвестицій в інновації, то потребують розгляду питання розробки робочого плану рахунків, визначення форми обліку на підприємстві, розробки графіку документообороту, встановлення порядку ведення аналітичного обліку, розвитку форм бухгалтерських документів, організації управлінського обліку і контролю (внутрішнього аудиту), визначення переліку та порядку складання і подання оперативної, бухгалтерської (фінансової) та статистичної звітності, стану та розвитку комп'ютеризації облікових робіт.

Аналітичний облік капітальних інвестицій здійснюється у розрізі субрахунків до рахунку 15 «Капітальні інвестиції» у Відомості № 4.1 аналітичного обліку капітальних інвестицій за кредитовою ознакою. Проте, як зазначає С.М. Семенова, відомість 4.1 має ряд недоліків: не передбачає пооб'єктний облік витрат і формування собівартості окремих інвестиційних об'єктів; у ньому не передбачено ведення обліку витрат наростаючим підсумком з початку будівництва, реконструкції; не відображаються джерела фінансування капітальних інвестицій [94, с. 110].

Важливим доповненням може стати пропозиція щодо введення до Відомості 4.1 аналітичного обліку капітальних інвестицій «Відомість джерел фінансування капітальних інвестицій», додаткової групи джерел під назвою «альтернативні», до складу яких пропонуємо відносити такі види інноваційних джерел інвестування як краудфандінг.

Удосконалення методики обліку капітальних інвестицій, пропонується передбачити субрахунок 136 «Амортизація права користування (оренди) активом», за кредитом якого буде відображатися нарахування амортизації та індексації зносу (накопиченої амортизації) права користування активом, за дебетом – зменшення суми зносу (накопиченої амортизації).

Вищенаведені рекомендації обумовлюють необхідність визнання інвестицій у необоротні активи окремим повноцінним об'єктом бухгалтерського обліку та вимагає розробки проекту Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку капітальних інвестицій (дод. 3).

Висновки за розділом 3

Результати проведеного аналізу капітального інвестування в Україні, Чернівецькій області та ТДВ "Чернівецький хімзавод", систематизації напрямів удосконалення облікового забезпечення управління технічним розвитком дали змогу зробити наступні висновки:

1. В основі фінансово-економічного аналізу технічного розвитку та капітального інвестування лежить побудова організаційно-інформаційної моделі, яка повинна враховувати потреби управління, особливості видів економічної діяльності, а також інші аспекти функціонування підприємств.
2. Як на всю фінансово-господарську діяльність ТДВ "Чернівецький хімзавод" так і на його інвестиційну діяльність вплинуло повномасштабне вторгнення військ рв в Україну.
3. Проведені дослідження показали, що протягом 2020-2022 рр. ТДВ "Чернівецький хімзавод" для фінансування капітального інвестування залучало короткострокові кредити банків
4. Запропоновано доповнити робочі плани рахунків підприємств хімічної та лакофарбової промисловості системою субрахунків (субрахунок 136 «Амортизація права користування (оренди) активом»; субрахунок 48.2 «Фінансування інноваційних проектів з державного бюджету та з інших джерел»), що підвищить рівень аналітичності облікової інформації.
5. Доповнено класифікацію форм фінансування інвестицій; так було доведено, що спільна діяльність є дієвим джерелом фінансування інвестицій; в рамках дослідження узагальнено перелік господарських операцій стосовно провадження спільної діяльності, що сприяє стандартизації бухгалтерського обліку процесу залучення інвестицій.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дозволяють сформулювати наступні висновки:

1. Критичний аналіз підходів до трактування змісту категорії «технічний розвиток», а також виявлені взаємозв'язки цієї категорії з категоріями «розвиток» і «технічна система» дозволили дати уточнене її визначення, як сукупності кількісно-якісних вимірюваних змін певної форми і типу, що відбуваються в технічній системі підприємства і призводять до підвищення або погіршення технічного рівня та показників ефективності функціонування підприємства.

2. Виділяють еволюційний та революційний типи технічного розвитку, а основними формами якого виступають просте відтворення, доозброєння, модернізація, технічне переозброєння, реконструкція, розширення, нове будівництво та технічні прориви. При цьому технічний розвиток відбувається завдяки інвестиційно-інноваційній діяльності у формі капітальних інвестицій.

3. Аналіз нормативно-правової бази показав, що частина законодавства регулює безпосередньо інвестиційно-інноваційну діяльність, а інша призначена обліково-звітним аспектам технічного розвитку суб'єктів господарювання. При цьому з часів набуття незалежності України, правова база зазнає постійних змін та спрямована на імплементацію норм ЄС у вітчизняну практику, а також гармонізацію національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними.

4. Сучасні дослідження науковців переважно спрямовані на удосконаленню обліково-аналітичного забезпечення управління технічним розвитком підприємств з врахуванням галузевих особливостей, об'єктів та джерел фінансування капітальних інвестицій, положень МСБО та МСФЗ тощо.

5. Сьогодні ТДВ "Чернівецький хімзавод" це сучасне підприємство, продукція якого використовуються на підприємствах автомобілебудівної, авторемонтної, вагонобудівної, меблевої, будівельної, хімічної, електронної,

електротехнічної галузей промисловості, на атомних і гідроелектростанціях, сільському господарстві, а також у побуті населення. Підприємство постійно оновлює та розширяє асортимент, а також удосконалює еколого-економічні та споживчі властивості продукції власного виробництва, здійснює пошук нових ринків збуту.

6. Завдяки ефективному керівництву та корпоративній етиці, незважаючи спочатку на розповсюдження коронавірусної інфекції, а тапер і повномасштабне вторгнення РФ в Україну та їх наслідки, діяльність підприємства протягом досліджуваних періодів була прибутковою, а його фінансовий стан в розрізі фінансової стійкості, та плато- та кредитоспроможності характеризується як відмінний.

7. На ТДВ "Чернівецький хімзавод" застосовується автоматизована форма бухгалтерського обліку з використанням програмних продуктів «Акцент» версія 7.0 та «М.Е.Дос». При цьому обліку капітальних інвестицій здійснюється заступником головного бухгалтера. Обліковими регістрами у яких відображається інформація про капітальні інвестиції є Журнал-ордер № 3 – для відображення операцій щодо витрат на придбання (виготовлення, створення) відповідних об'єктів необоротних активів та Журнал-ордер № 4 – для відображення операцій щодо введення об'єктів капітального інвестування в експлуатацію.

8. Для обліку господарських операцій щодо відображення інформації, яка характеризує технічний розвиток, підприємство застосовує типові форми первинної документації, а також кореспонденцію рахунків. Інформація щодо реалізації та незавершені капітальні інвестицій знаходить свої відображення у фінансовій, податковій та статистичній звітності, форми яких затверджені відповідними центральними органами виконавчої влади.

9. Проведений аналіз рахунків бухгалтерського обліку капітальних інвестицій та складу статей і показників фінансової звітності, які підлягають розкриттю згідно з Таксономією фінансової звітності, виявив відсутність показників щодо процесу інвестування в необоротні активи у фінансовій

звітності (за винятком незавершеного будівництва). Розглянувши наявні компоненти групування необоротних активів та інформацію, яку вони у собі акумулюють, виявлено наявність показників щодо активів, які не виділяються у національній системі обліку. Відтак, окремого розкриття потребує інформація щодо активів, які забезпечують технологічну та цифрову трансформацію виробництва, та активів, що генерують енергію.

10. Побудова та послідовна реалізація кожного складового елементу організаційно-інформаційної моделі аналізу технічного розвитку забезпечить обґрунтованість та ефективність прийняття інвестиційно-інноваційних управлінських рішень.

11. Підприємство постійно оновлює матеріально-технічну базу відповідно до виробничо-господарських потреб, дотримання екологічних норм та зниження забруднення навколишнього середовища, а також бажання «йти у ногу» з науково-технічним прогресом. Це дозволяє знизити витрати, оптимізувати податкові платежі та уникнути штрафів, збільшити обсяги виробництва та реалізації продукції як на вітчизняному ринку так і на експорт.

Результати проведених досліджень дали змогу розробити та внести наступні пропозиції щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління технічним розвитком підприємств хімічної промисловості в цілому та ТДВ "Чернівецький хімзавод" зокрема:

1. Розглянути можливість оновлення версії програмного продукту «Акцент» з 7.0 на 7.4, що дозволить безпосередньо зберігати стандартні звіти у MS Excel, тобто не потрібно зберігати HTML у формат MS Excel.

2. Оновити Наказ «Про облікову політику» із зазначенням у ньому методів нарахування амортизації необоротних активів, як джерела фінансування технічного розвитку підприємства.

3. Для обліку капітальних інвестицій до рахунку 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів» відкрити субрахунки другого порядку, які відповідають формам технічного розвитку підприємства, що дозволить підвищити аналітичність інформації в системі управління інвестиційно-

інноваційною діяльністю підприємства.

4. Запропоновано доповнити Робочий план рахунків підприємств хімічної та лакофарбової промисловості системою субрахунків 136 «Амортизація права користування (оренди) активом» та 48.2 «Фінансування інноваційних проектів з державного бюджету та з інших джерел», що підвищить рівень аналітичності облікової інформації та відповідатиме МСБО та МСФЗ.

5. Запровадити на підприємстві управлінський облік в розрізі центрів капітальних інвестицій, що дозволить підвищити відповідальність за реалізацією та ефективністю технічного розвитку та його відповідності бізнес та загальній корпоративній стратегії розвитку підприємства.

6. Використовувати і надалі 100 % амортизаційних відрахувань та частини чистого прибутку, як джерела фінансування капітальних інвестицій, а отже технічного розвитку підприємства.

7. Розглянути можливість застосування методів прискореної амортизації для відповідних груп матеріальних необоротних активів, які передбачені Податковим кодексом України, що дасть змогу накопичувати кошти для фінансового забезпечення технічного розвитку підприємства.

8. Проводити активну маркетингову політику щодо розширення ринків збуту лакофарбової продукції як всередині країни, та і за її межами, що дозволить збільшити завантаження виробничих потужностей, а отже мотивуватиме технічний розвиток підприємства на стратегічну перспективу.

9. Надавати і надалі в оренду частину складських площ, які не використовуються підприємством, що дасть змогу, з однієї сторони, зменшити витрати на їх утримання, а з іншої, забезпечить одержання додаткового прибутку.

10. Провести моніторинг вітчизняного та зарубіжного ринку інновацій у напрямку придбання та використання у виробничій діяльності інноваційної техніки та технології, що дозволить забезпечити революційне спрямування технічного розвитку підприємства.

11. З метою забезпечення енергетичної безпеки на тлі зростання ризиків обстрілів критичної інфраструктури, і надалі запроваджувати енергозберігаючі

технології, а також продовжувати інвестувати кошти у обладнання, що дозволяє генерувати відновлювані джерела енергії – сонячні батареї.

Реалізація вищенаведених заходів дасть змогу покращити обліково-аналітичне забезпечення управління технічним розвитком ТДВ "Чернівецький хімзавод" у наступних звітних періодах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева О. Модернізація промислових підприємств у сучасних ринкових умовах // Вісник Херсонського державного університету. Сер. Економ. науки. 2019. №2. С. 7–11.
2. Андросова О. Ф., Череп А. В. Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності : монограф. Київ : Кондор, 2007. 356 с.
3. Барбаш Г. І. Особливості обліку капітальних інвестицій на підприємствах сфери логістики // Чернігівський науковий часопис. Сер. 1 «Економіка і управління». 2018. № 1(6). С. 94–98.
4. Барабаш Н. С. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2015. 395 с..
5. Бездушна Ю. М. Удосконалення обліку витрат на ремонт та поліпшення основних засобів // Молодий вчений. 2019. № 4 (19). Ч. 1. 49–53.
6. Безсмола О. Р. Техніко-технологічний аудит в системі інформаційного забезпечення управління технічним розвитком підприємства // Збір. студ. наук. праць ЧТЕІ КНТЕУ. Вип. XXVIII. Чернівці : ЧТЕІ КНТЕУ, 2021. С. 85–88.
7. Бельтюков Є. А., Кобальчинська Є. О., Кац О. П. Технічна політика – основа розвитку потенціалу підприємства // Економіка: реалії часу. 2018. № 3 (8). С. 22–28.
8. Ботьботенко І. В. Організація заходів з технічного переозброєння виробництва в сучасних умовах // Науково-технічний збірник. 2018. №50. С. 90–94. URL : <http://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/3855/3834/>
9. Бурмака М. М. Класифікація типів розвитку соціально-економічних систем // Економіка транспортного комплексу. 2014. Вип. 23. С. 37-50. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ektk_2014_23_5
10. Бурмака М. М., Бурмака Т. М. Управління розвитком підприємства (на прикладі підприємств будівельної галузі) : монографія. Харків : ХНАДУ, 2017. 204 с.

11. Васюта В. Б., Кирпань А. Г. Аналіз ефективності використання матеріально-технічної бази підприємства // ЕКОНОМІКА: реалії часу. 2018. №2(18). С. 107–113.
12. Височан О. С., Гнатюк Р. І. Первинний облік капітальних інвестицій // Вісник Херсонського державного університету. Сер. Економ. науки. 2018. Вип. 1. С. 85–87.
13. Гавриловський О. С. Облік і аудит капітальних інвестицій на прикладі житлобудівних підприємств) : автореф. дис. .... канд. економ. наук : 08.00.09. Київ, 2008. 20 с.
14. Гончаренко О. О. Облік і аудит інвестиційної діяльності (на прикладі підприємств швейної промисловості) : автореф. дис. ... канд. економ. наук : 08.06.04. Київ, 2005. 20 с.
15. Грачова Р. Реконструкція, модернізація та ремонт основних засобів // Дебет-Кредит. 2014. № 17–18. URL : <http://www.dtk.com.ua/show/1cid0600.html>
16. Грицюк Е. О. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ : Дакор, 2009. 304 с.
17. Грицюк Н. О. Формування стратегії розвитку підприємств хімічної промисловості на засадах їх податкової політики : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.04. Луцьк, 2015. 215 с.
18. Гуменюк А. Ф. Бухгалтерський облік та аудит відтворення основних засобів: теорія і практика : автореф. дис. ... канд. економ. наук: 08.00.09. Київ, 2010. 20 с.
19. Данилюк В. О. Сутність і порівняльна характеристика форм технічного розвитку підприємства // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). 2018. Вип. 2. С. 45–52.
20. Данилюк В. О. Управління технічним розвитком підприємства на стратегічних засадах : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.04. Київ, 2015. 290 с.
21. ДБН В.3.2-2-2009. Житлові будинки. Реконструкція і капітальний ремонт. [Чинний від 2010-01-01]. Вид. офіц. Київ : Мінрегіонбуду України, 2009. 19 с. (Інформація та документація).

22. Деренська Я. М. Впровадження проектів як фактор зростання технічного рівня підприємства // *Wirtschaft und Management: Theorie und Praxis: Sammelwerk der wissenschaftlichen Artikel*. Nurnberg, 2018. Vol. 1. PP. 239–243.
23. Дерій В. А. Облік і аналіз капітальних інвестицій для забезпечення розвитку процесу виробництва // *Проблеми економіки*. 2018. № 3. С. 258–266.
24. Диба В. М. Облік та аналіз нематеріальних активів в умовах інституційних змін: теорія і методологія : дис. ... докт. економ. наук : 08.00.09. Київ, 2017. 443 с.
25. Доценко О. В. Капітальні інвестиції як об'єкт обліку: сучасний стан, проблемні питання та шляхи вдосконалення їх сутності і класифікації // *Облік і контроль в управлінні економічною стійкістю підприємств в умовах глобалізації : колектив. монограф. ; за ред. В. Ф. Максимової*. Одеса : ОНЕУ, 2018. С. 50–68.
26. ДСТУ Б Д.1.1-1.2013. Правила визначення вартості будівництва. [Чинний від 2014-01-01]. Вид. офіц. Київ : Мінрегіонбуду України, 2013. 88 с.
27. Єгупов Ю.А. Організація виробництва на промисловому підприємстві : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 488 с.
28. Жежуха В. Й. Сутність виробничого процесу в контексті встановлення рівня інноваційності технологічних процесів машинобудівних підприємств // *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019. Вип. 19.5. С. 88–92. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2019/19_5/88_Zhezhucha_19_5.pdf
29. Жуковський Д. В. Ремонт, реконструкція, модернізація, дообладнання - як правильно розмежувати, спланувати та врахувати витрати. Фінансовий довідник бюджетної організації: Практична бухгалтерія. 2018. № 9. С. 72-79.
30. Задорожний З. В. Внутрішньогосподарський облік у будівництві : монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2006. 336 с.
31. Зінкевич О. В. Облік і аналіз основних засобів в управлінні реальними інвестиціями : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.09. Рівне, 2015. 182 с.
32. Іванчук К. О. Теоретичні підходи до визначення сутності категорії «розвиток

- підприємства» // Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку. 2020. № 21. С. 231–239. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/sim_2020_2020_21.pdf
- 33.Ізмайлов Я. О. Облік і аналіз капітальних інвестицій: організація і методика (на матеріалах гірничо-збагачувальних підприємств) : автореф. дис. ... канд. економ. наук : 08.00.09. Київ, 2009. 20 с.
- 34.Ізмайлов Я. О. Бухгалтерський облік та аналіз господарської діяльності підприємств в умовах інвестиційно-інноваційного розвитку економіки України : автореф. дис. ... д-ра. економ. наук : 08.00.09. Житомир, 2018. 41 с.
- 35.Інноваційний менеджмент : підруч. / Микитюк П. П., Брич В. Я., Шкільням М. М., Микитюк В. І. Тернопіль : Екон. думка. ТНЕУ, 2019. 518 с.
36. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 10.09.2023).
- 37.Кантаєва О. В. Напрями розвитку методики бухгалтерського обліку інноваційної діяльності підприємства. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2008. № 5. С. 18–28.
- 38.Капітальні інвестиції. *Офіц. веб-сайт Державної служби статистики України*. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ioz_19.htm (дата звернення: 12.09.2023).
- 39.Капітальні інвестиції. *Офіц. веб-сайт Головного управління статистики у Чернівецькій області*. URL : <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.09.2023).
- 40.Карпушенко М. Ю. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. для студ. економ. спец. Харків : Харків. нац. акад. міськ. госп-ва. 2011. 241 с.
- 41.Лисенко Н. Актуальні питання обліку капітальних інвестицій підприємствами. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2014. № 6. С. 24–33.
- 42.Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : підруч. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.

- 43.Майорова Т. В., Крук В. В., Шевчук Я. В. Капітальні інвестиції: сутність та проблеми реалізації в кризових умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 21. С. 12–16.
- 44.Манів З. О., Луцький І. М. Економіка підприємства : навч. посіб. 4-те вид. Київ : Знання, 2016. 580 с.
- 45.Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів : Наказ Міністерства фінансів України від 16.11.2009 р. № 1327. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1327201-09#Text> (дата звернення: 15.09.2023).
- 46.Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів : Наказ Міністерства фінансів України від 30.09.2003 р. №561. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text> (дата звернення: 01.10.2023).
- 47.Методичні рекомендації з формування будівельно-монтажних робіт : Наказ Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 31.12.2010 р. № 573. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0573738-10#Text> (дата звернення: 28.09.2023).
- 48.Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00#Text> (дата звернення: 03.10.2023).
- 49.Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433. URL : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1023.3060.0> (дата звернення: 23.08.2023).
- 50.Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку довгострокових та поточних біологічних активів : Наказ Міністерства аграрної політики України від 21.02.2008 р. № 73. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0073555-08#Text> (дата звернення: 11.10.2023).
- 51.Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємств : Наказ

- Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text> (дата звернення: 15.09.2023).
52. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» : Міжнародний стандарт від 30.06.2017 р. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/MU17035> (дата звернення: 14.10.2023).
53. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» : Міжнародний стандарт від 30.06.2017. URL : https://ips.ligazakon.net/document/MU17052?ed=2017_06_30 (дата звернення: 10.09.2023).
54. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 40 «Інвестиційна нерухомість» : Міжнародний стандарт від 30.06.2017. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/MU17054> (дата звернення: 12.10.2023).
55. Міжнародний стандарт фінансової звітності 16 «Оренда» : Міжнародний стандарт від 30.06.2017 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MU17207?ed=2017_06_30&an=534 (дата звернення: 14.09.2023).
56. Мойсеєнко І. П. Інвестування : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 490 с.
57. Наталуха Д. Відновлення підприємств хімічної промисловості – це великий потенціал для бізнесу, для майбутніх інвестицій. Офіц. веб-портал Верховної Ради України (дата розміщення: 20.04.2023). URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/235596.html
58. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 25.08.2023).
59. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.04.2000 р. № 87. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 10.10.2023).

60. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.07.2000 р. № 181. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00#Text> (дата звернення: 21.09.2023).
61. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 15.10.2023).
62. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.01.2001 р. № 205. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-01#Text> (дата звернення: 11.09.2023).
63. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 32 «Інвестиційна нерухомість» : Наказ Міністерства фінансів України від 02.07.2007 р. № 779. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0823-07#Text> (дата звернення: 11.10.2023).
64. Некрасов С. И., Некрасова Н. А. Философия науки и техники : тематический словарь-справочник Орёл : ОГУ, 2016. 289 с.
65. Олійник Л. Г. Оновлення техніко-технологічної бази підприємств легкої промисловості. : URL : http://www.rusnauka.com/ONG_2016/Economics/17956.doc.htm
66. Остапчук Т. П. Облік і контроль капітальних інвестицій: теорія і практика здійснення : автореф. дис. ... канд. економ. наук : 08.06.04. Тернопіль, 2004. 19 с.
67. Паливода К. В. Капітальні інвестиції (на прикладі житлового будівництва в Україні) : монограф. Київ : "Знання", 2018. 711 с.
68. Петрович Й. М., Кіт А. Ф., Кулішов В. В. Економіка підприємства : навч. посіб. Львів : Новий Світ-2000, 2014. 680 с.
69. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства

- фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
70. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 21.08.2023).
71. Подмешальська Ю. В., Мельник С. В. Аналіз сутності категорії «капітальні інвестиції» з метою організації обліку на підприємстві. *Наук. вісн. Херсон. держ. у-ту. Сер. Економ. науки*. 2016. Вип. 14. Ч. 3. С. 161–164.
72. Положення «Про інвентаризацію активів та зобов'язань» : Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 15.10.2023).
73. Положення про технічне обслуговування і ремонт дорожніх транспортних засобів автомобільного транспорту : Наказ Міністерства транспорту України від 30.03.1998 р. № 102. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0268-98#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
74. Правила утримання жилих будинків та прибудинкових територій : Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 17.05.2005 р. № 76. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0927-05#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
75. Примірний перелік послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій та послуг з ремонту приміщень, будинків, споруд : Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 10.08.2004 р. № 150 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1046-04#Text> (дата звернення: 04.10.2023).
76. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 01.06.1999 р. № 996-XIV. 01.07.2021. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 28.08.2023).
77. Про віднесення ремонтно-будівельних робіт до капітального чи поточного

- ремонту : Лист Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 15.07.2009 р. № 9/9-1056. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1056661-09#Text> (дата звернення: 01.10.2023).
78. Про екологічний аудит : Закон України від 28.06.2004 р. № 1862-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text> (дата звернення: 02.11.2023).
79. Про затвердження перекладу Таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 13.11.2020 р. № 709. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/MF20097> (дата звернення: 28.09.2023).
80. Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів : Наказ Міністерства статистики України від 21.06.1996 р. № 193. Втрата чинності: 22.10.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0193202-96#Text> (дата звернення: 22.09.2023).
81. Про затвердження типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів : Наказ Міністерства фінансів України від 22.11.2004 р. № 732. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1580-04#Text> (дата звернення: 30.09.2023).
82. Про затвердження типових форм первинного обліку (Форми №№ ОЗ-1, ОЗ-2, ОЗ-3, ОЗ-4, ОЗ-5, ОЗ-6, ОЗ-7, ОЗ-8, ОЗ-9, ОЗ-14, ОЗ-15, ОЗ-16) : Наказ Міністерства статистики України від 29.12.1995 р. № 352. Втрата чинності: 22.10.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0352202-95#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
83. Про затвердження типових форм первинних документів з обліку в будівництві (Типові форми №№ КБ-2в, КБ-3) : Наказ Державного комітету України з будівництва та архітектури від 21.06.2002 р. № 237/5. Втрата чинності: 04.12.2009. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0237202->

[02#Text](#) (дата звернення: 01.10.2023).

84. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 13.09.2023).
85. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 01.10.2023).
86. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 20.10.2023).
87. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки : Закон України від 11.07.2001 р. № 2623-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14#Text> (дата звернення: 25.09.2023).
88. Про фінансовий лізинг : Закон України від 04.01.2021 р. № 1201-IX. Набрання чинності: 13.06.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text> (дата звернення: 01.10.2023).
89. Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.02.2011 р. № 389. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-п#Text>
90. Прохорова В. В., Давидова О. Ю. Організація виробництва : навч. посіб. Харків : Видавництво Іванченка І.С., 2018. 275 с.
91. Радевич Т. В. Нормативно-правове регулювання сутності капітальних інвестицій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 23. С. 64–68.
92. Сажинець С. Й. Організаційні аспекти розвитку системи обліку капітальних інвестицій на підприємствах. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 647. С. 504–510.
93. Сатир Л. М. Організаційні засади функціонування інформаційної моделі формування бази сільськогосподарських підприємств. *Інноваційна економіка*. 2018. №1. С. 308–312.
94. Семенова С. М. Аналітичний облік в управлінні капітальними інвестиціями

- на підприємствах водного транспорту. *Водний транспорт*. 2016. Вип. 1. С. 108–113.
95. Сириченко Н. С. Економічна сутність і класифікація інвестицій в умовах глобальних трансформацій. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. Економ. наук*. 2019. Вип. 2(4). Ч. 1. С. 263–265.
96. Сіменко І. В. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 384 с.
97. Снеткова А. В. Облік і аудит інвестицій в необоротні активи : автореф. дис. ... канд. економ. наук : 08.00.09. Київ, 2021. 20 с.
98. Спільник І. В., Загородна О. М. Аналіз інвестиційної діяльності підприємства за даними фінансової звітності. *Збірн. наук. праць ТНЕУ «Економічний аналіз»*. 2016. Т.14. №2. С. 79–87.
99. Стельмах Х. П. Модернізація основних засобів підприємств в умовах інвестиційного ризику : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.04. Львів, 2019. 20 с.
100. Стрельников Р. М. Удосконалення системи бухгалтерського обліку капітальних інвестицій в умовах впровадження міжнародних стандартів. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 28(2). С. 147–151.
101. Типове положення з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт : Постанова Кабінету міністрів України № 830 від 20.07.1996 р. (втрата чинності: 01.01.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/830-96-п#Text>
102. Тімонін А. М., Ларіна К. В. Технічне переозброєння та організаційно-технічний рівень виробництва: сутність та взаємозв'язок категорій // *Управління розвитком*. Харків : ХНЕУ. 2015. С. 25–29.
103. Титаренко В. В., Звягінцева Ю. А. Стратегічне управління технічним розвитком АПК. *Науковий вісник ХНЕУ*. 2018. №3 (36). С. 112–115.
104. Ткач І. В. Звітність з капітальних вкладень енергопостачальних компаній. *БІЗНЕС ІНФОРМ*. 2018. № 3. С. 197–203.
105. Товариство з додатковою відповідальністю «Чернівецький хімічний

- завод». Офіц. веб-сайт. URL : <http://himzavod.com.ua/> (дата звернення 20.09.2023).
106. Фоміна О. В. Облік інвестиційної нерухомості в контексті конвергенції міжнародних стандартів. *Зовнішня торгівля*. 2018. № 6. С.72–85.
107. Чирик Н. В. Організаційно-методичні аспекти обліку капітальних інвестицій на промислових підприємствах // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2009. № 647. С. 535–540.
108. Чирик Н. В. Особливості систематизації інформаційного забезпечення аналізу капітальних інвестицій. *Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу ТНЕУ : Економічний аналіз*. 2016. Вип. 6. С. 518–521.
109. Чернелевский Л. М. Економічний аналіз на підприємствах промисловості і в торгівлі : підруч. Київ : Пектораль, 2003. 312 с.
110. Шевців Л. Ю., Тесляк М. М. Організація та методика обліку виробничих запасів як важливої складової оборотних активів підприємств. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". 2018. №5. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/2018/5/3546>
111. Шевлюга О. Г. Організаційно-економічні засади управління техніко-технологічним розвитком машинобудівного підприємства : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.04. Суми, 2015. 212 с.
112. Шурпенкова Р. К. Організація аналізу інвестиційної діяльності на підприємстві та критерії прийняття рішень // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2020. Вип. 38. С. 298–305.
113. Щодо віднесення ремонтно-будівельних робіт до капітального та поточного ремонтів : Лист Державного комітету України з будівництва та архітектури від 30.04.2003 р. № 7/7-401. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-401509-03#Text> (дата звернення: 10.09.2023).
114. Якименко О. С. Стратегічне управління розвитком: динамічний аспект // Стратегічні імперативи сучасного менеджменту. 2018. Ч. 1. С. 397–405.
115. Яцунська О. С. Облік основних засобів за стадіями життєвого циклу :

- монографія. Херсон : ФОП Грінь Д.С., 2017. 188 с.
116. Яцунська О. С. Організаційно-методичне забезпечення обліку основних засобів за стадіями життєвого циклу : автореф. дис. ... канд. економ. наук : 08.00.09. Одеса, 2016. 21 с.
117. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/shchodo-vplyvu-enerhetychnykh-obmezhen-na-funktsionuvannya-promyslovosti>